

Эхэ найхан нутагаа эд хамта мандуулъя!

БУРЯД ҮНЭН

1995
ДЕКАБРИЙН
7
Убэлэй эхин улааншан
гахай
нарн 16
ЧЕТВЕРГ
гаратай 5
№232 (19325)
Газетын сэн
хэлсээтэ.

1921 оной
декабриин 21-һээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

Малай убэлжэлгэ - шанга шалгалта

НАЙДАЛАА АЛДАНАГУЙБДИ

Найхиде орходоо, эхэй ажахьнуудта мүнөө на мал хураагүй үсөөн. Тиигээдшье мяха, һу абатты, түл түрээс олоор үүдэлгэти гэжэ дээрһээ илжэ, захиржа, ходо хожэ, хаража байха ноёд шье үгы. Юрэдөөл, илжүүдта малаа хайшан бэлжүүлхэ, ямар продукци тэвдэнэй өөһэдэнь хэрэг болоо. Малаа шье үхэл гарзада оруулаха, хэхэдэнь хамаагүй бэшэ гү үүдээр зарим зон ханадаг, үргэһе.

хүсэ, хүлһээ гаргахань урмагүйшгэ лэ. бшуу. Тиигэбэшье үхэрнүүдээ, хонидоо, адуугаа огтолон үгы болотор хороохо дуратай хамтыншье, үмсыншье ажахы хүдөөдэ байхагүй гэжэ үшөө дахин дабтан хэлэнэб. Манай колхозшье һүүлэй дүрбэ-табан жэлдэ адууна малаа баһал зарим тэдэ үсөөлхэ баатай болоо. Хэрбээ 1992 оной һүүл багта колхоздо 1330 гаран үхэр, тэрэ тоодо 357 үнээд, 13,3 мянган хонид байгаа һаа, мүнөө ажахыда 850 толгой үхэр, 300 шахуу үнээд, 9 мянган хонид, тэрэ тоодо 4500 эхэ хонид, 350 адуу морид үбэлжүүлэгдэжэ байна.

яһала элбэг. Тэрэнээ малдаа садатарнь эдкүүлээд, үшөө гөрйтой холоомо хур оруулаха байхабди. Бага зэргэ орооһо таряанай зүйлшье малда таһалжа үгэхэ арга бии.

Малай условно толгой бүхэндэ, дундуур абажа үзэхэдэ, 22 центнер тэжээлэй единица болохо үбһэ хоолтой үбэлжэлгэе эхилээ хэмди. Нёдондо энэ хирэдэ малай условно толгой бүхэндэ 16 центнер тэжээлэй единица тэжээлтэй байгаабди.

Гадна үнгэрэгшэ намартаа нилээд хожом болотор дулаан, саһагүй байжа, Гэгээтэйн, Бага-Наринай малшад үхэрнүүдээ, хонидоо эдикэ юумээр элбэг таряанай һуурида адуулжа, малаа тобир тарган болгоо, тэжээлшье яһала алмаа гэшэ. Эндэ дүршэлтэй, оролдосотой үхэршэн Виктор Дампиловый, хоншон Бабасан Гарсановый, жожэ буруучуудые харууһадаг Владимир Гармаевый гэр бүлээршье онсолон нэрлэхээр. Эдгээр зун-намарай адуулагын ханые һайнаар хэрэглэхэһээ гадна, үбэлдөөшье харюусалга ехэтэйгээр хүдэлжэ, оарга үрэ дүнгүүдые туйлаха гэжэ лаб найдахаар. Тэдэнэр үбэлжөөнэйгөө байра байдалые хаһа сагтань яб-байса бэрдэһэн, дулааланшье байна.

Гэхэтэй хамта хэзээдэньшье малай үбэлжэлгэ хүнгэн байдаггүй. Мүнөөшье хүнгэн байхагүй ааб даа. Адагынь үшөө аяр 6 һара соо мал байжа эдөөлхэ, энэ хаһада олонхитутал, хурьгад абтаха ха юм. Энэ үе соо бултал харюугалга ехэтэйгээр, бэе бөөдэ али болохоор туйлаалсажа, дэмжэлсэжэ хүдэлхэ болонобди.
Н. ДОРЖИЕВ,
Зэдын аймагай Лениней нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.

эндөө, энэмнай даншье бэшэ ааб даа. Хөрбөө хоортор малаа үшэ, үгы хэхэ бодолготой шье ажахы байхагүйбди. Хүдөөгэй зон даншье адууна малаа таһалжа байһан сагтаал дөө эдикэ һу, мяхатай бди, дан хоородохогүйбди аб мэднэ ха юм. Эдгээр дээрһээ мүнөө толгой олохон хамтын илжүүдта адууна мал та хороогдон, тэдэхэ үлэригшээд, мэргэжэлтэд үбһэ тэжээлээр, дулаан байраар хангахаяа үрээд, бэсэ хүнгэлжэ, хаяа үсөөлхэ гэжэ зэмэлдэг шье баһал хуу зүб гэхэгүй юм.

Мүнөө мал ажалай гол факторуудые худалдан гүн гүрэнэй бэлдэхэлгын мангаяа бага. Хүдөөгэй илжүүдтай зоной үлэригшээ үйлэдбэрлэһэн һу дэлгүүр дээршье та худалдаа, өхөөр хаяюмчн хомор Иигэжэ һан продукция гарганаала харюулахаа болёод, ал гарзатай болоод адань, дан олон мал үлэрижэ, тэдэниие үбһэ үр хангаха гэжэ хамаг

"Буряад үнэн" - 96.

ЭШЭХЭ НИОУР ГЭДЭГ БИДЭНЭРТЭ БИИ ГҮ?

1996 ондо "Буряад үнэн" захил хэлгын ябаса тухай ноябрийн 15-най мэдэнэй таблица хараад (ноябрийн 18-най номер), яһааланшье урмааа таһарбаб даа. Энэ шалгалтаһаар хэдэн үгэ "эрэлхэ" хүсэл түрөө.

Энэ мэдэн гансал муу бодол түрүүлнэ. Юундэб гэхэдэ, ори ганса гэжэ элэ захил хэлгэ хаа хаанагүй эхэл бирагүй байба. Илангаяа буряад улсаатар элбээр байрлаһан Зэдын, Яруунын, Захаамнай, Хэжигын, Сэлэнгын, Түлхэнэй, Хөрнин ба Ивалгын аймагуудай ажаланшад захил хэлгээ хараа байса бага болёо юм байна. Юундэб гэжэ ойлгосотой. Гүрэн түрын ноёдой гэмээр хүдөөгэй зон хаясаанда орожо зүдэрэхэй, һара жэлээр һаршаганадаг саарһа абаагүй. Зүгөөр "амштанаргатай" гэдэгтэй үнэн сэдхэлгээ оролдобол, ганса газетдээ захил хэхэ аргаяа олохоор лэ байхал даа. Архи-танхын гээл һаа, хүн мүнгэ оложо яданагүйл даа. Зай, хүдөөгөөрхид тэрэл һэн гээлэй.

Харин би мүнөө Улаан-Үдэ хотын буряадууд тухай хэлэхэ хүсэлтэйб. Нилсэл хотодо 74 гаран мянган буряад ажабууна. Эдэ зоной ехэнхив үлэһэн сууха шэнгээр томо болоһон гүрэнэй хүтэлбэрлэхэ ашарадай хүдэлмэрлэгшэд, мэдэхин саана юумэ мэдэхэ жэшээтэй эрдэмтэд, зохёохы ажалтан, врачнууд, багшанаар, инженернууд, бэшэшье һалбаринуудай мэргэжэлтэд байха. Тезд оройдоол 213 хэлгэ газетдэ захил хээд байхатнай юун гэшэб? Нарин гэнээр ухааналжа хараа һаа, эдэхэни үүдлэс хүдөөһөө үри һадаһадага ерлэн үлгөр һаһатайшуул захиһан овижа болохо юм. Халтад гээбди! Эшэхэ ниоур гэжэл таанарта, гөродойхилто, бии гү? Жирирэй зондо жөншэ болохоор үлгөр үүргээс мартаа гү? Мүнгэ-тангаар ду галдажа байһан зон бэшэ ха юмга? Юундэ нимэ үүсхэлгүйгөөр, ябаал хадаа ябаһан, хэбтэл хадаа хэбтэлшэнгээр ажабууна гэшэбта? Иимэрхүү удхатай бэшэ нёдондо декабрь соо бэшэ һэм. Юумэн хубилаагүй.

Наһан соогоо хараһан, үзэһинһөө тобшолол хэхэдэ, бирагүйшгэ лэ гэшэбди гэхэб.

Эрхим хүбүүд, басагада дэмжэлгүйдэ. Алтан гургалдай Валентина Цыдылова Санкт-Петербургийн Мариинска театрта дуулана. Һаяхан Шагдар Зондусе Красноярскын одерно театрай дууһа болобо. Хальмаг Президент Кирсан Илюмжиновэй үрлэгаар бэрхэ ша таршан Сокто Намжилов тренерээр Элистэ ошонхой. Тэндэ һаяхан болоһон Россин чемпионатта Сокто алдар сууга гроссмейстернуудээр наадажа, уласхоорондын мастерай норматив дүүргэжрхибэ. Һайн гэр байра, эхэ салин түлэхэ байхадань ошоол гүбэ. Нютаг оройдоо тоогдохогүй һаа, юу хэжэ эндэ байхаб. Тобшото нютаг гэрбэдшэхэгүй. "Харида - нэрлэе орхихо, нютагтаа - яһан хаяха" гэдэг гүбэ.

1996 ондо 2684 хэлгэ "Буряад үнэн" захияд байхалаа, яһа болонобди? Энэмнай зарим районо газетнуудтай тирежһаа үсөөн лэ. Эшхэбгэр! Тезд жэл бүри захилай үсөөржэ, юумын урагнаа ябачага болёо юм һаань, ганса газеттээ хаахамнай гү?

Н. ГАЛДАНОВ,
пензионер.

Декабриин 17 - һунгалтын үдэр ОЛОНОО ЕРЭНЭН АЙЛШАД

Юопын парламентын түлөөлэгшэд - Европын иментын депутат Брайон КАССИГИ (Великобритани), Парламентын түлөөлэгшэ ФРЕНСИС ДЖЭКОБС (Ирланд) Буряад Республика ерэжэ, Россин Федеральна манай Гүрэнэй Дүүмын депутатуудай, нютагай өөһэдэгөө үлэригшын зургаануудай һунгалтада хэр зэргэ бэлдэжэ эн тухай асуудалаар һонирхобо. Тэдэнэр манай Республикада хоёр үдэрэй туршада байха үедөө Буряад Республикын һунгуулиин комиссиин, мүн Улаан-Үдын үлэригшын комиссиин хүдэлмэритэй танилсаа. Тиихэдэ Юопын райондо ошоо, һунгагшадтай болон хэдэ хэдэн кандидатта кандидатуудтай уулзаа.

Юопын парламентын түлөөлэгшэд республикын олондо үлэригшөл тараадаг хэрэгсэлнүүдэй түлөөлэгшэдтэй үлэригшэн байна. Буряад Республикын һунгуулиин комиссиин үлэригшэ Н. М. Цыганкова, Улаан-Үдын городской комиссиин үлэригшэ А. Ц. Балдуев тус уулзалгада хабаадалсаба.

Юопын парламентын түлөөлэгшэд республикын комиссиинуудта олон асуудалнуудые табижа, болохоёо байһан тухай тэдэнэй һанамжануудые мэдэжэ абаа, өөһэдөө үлэригшэй олон асуудалда харюусаһан байна.

Манай корр.

ВРАЧНАР ЭРИЛТЭ ТАБИБА

Декабриин 4. Углөөнэй 8 саг. Ивалгын аймагай түбэй больница болон поликлиникын 35 врачнар аймагай захиргаанай гулваа Л. П. Бурковта ерэжэ, декабриин 10 болотор иимэ асуудалнуудые шиидхэхэ эрилтэ табиба:

Үхибүүдэй май һараһаа үгтөөгүй тэдхэмжын мүнгэ түлэхэ;

2 жэлэй хугасаада үгтөөгүй хүнгээлтын мүнгэ врачнарта, медицинскэ бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ коммунальна хангалтын талаар түлэхэ;

Салин хүлһыень саг соонь түлэдэг болохо.

Дээрэ дурдагдаһан эрилтэнүүдэй саг соогоо дүүргэгдэгүй һаань, бидэнэр политическэ эрилтэнүүдые табихабди гэжэ аймагай түбэй врач В. К. Бабусва мэдүүлэб.

В. БАТОРОВ.

ДЕКАБРИИН 10, 11, 12 - АМАРАЛТЫН ҮДЭРНҮҮД

Россин Федерацийн Правительствын тогтоолоор декабриин 10, 11, 12 амаралтын үдэрнүүд гэжэ соносхогдобо. Декабриин 9-нэй субботын амаралтын үдэр декабриин 11-дэ, понеделнигтэ, болгогдоо.

"Буряад Республикын габыата юрист"

Хуули гаргалгын талаар габыатай байһанайнгаа ба гүрэнэй органуудта аша үрээ ехэтэйгээр ажаллаһанайнгаа түлөө Буряад Республикын Президенттын 1995 оной ноябрийн 24-нэй

Зарлигаар Буряад Республикын Конституционно Сүүдэй судья Андрей Дашиевич УЛЫМЖИЕВ "Буряад Республикын габыата юрист" гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.

Наяхан "Дружба" колхозой таряашад, тэжээл бэлдэхэнд ажыхыгаа түб бууса болохо Мужыха нууриной соёлой байшан соо сугларжа, ажалынгаа дунгууды хаража үзэбэ.

Ажахын ахмад агроном С. М. Танганов элдхэл хэжэ, хабарай тарилгын үбнэ, таряа хуряалгын хүдэлмэринүүд ямар орлон байдалда, яаж үнгэрөө гэжэ элдхэхэдээ, таряашадай, тэжээл бэлдэхэгшэдэй бригаданууд, урданайхыда орходоо, яхала дээгүүр дунгууды туйлаа гэжэ тэмдэглээн байна.

Б. Ж. Жамсуевай

Жэлэй дунгууд юу харуулнаб?

ТАРЯАШАД УРМАТАЙ

хүтэлбэрилдэг тракторно-таряан ажалай бригада 2499 гектар талмай дээрэ шоннисэ, ешмээн, обёс тарихан, нёдондо 2219 гектар паар хэхалжа бэлдэхэн юм. Арэндэ туримаар хүдэлдэг тус бригада энэ жэлдэ 17671 центнер шоннисын, 2971 центнер ешмээнэй, 15186 центнер обёсой орооно абанан байна. Комбайнер Солбон Гынденевич Доржиев 5070 центнер орооно хэдажа, колхозой "Чемпион-95" гэнэн үндэр нэрэ зэргэдэ хүртөө, Тэрэндэ гарай үнэтэ бэлдг, гурбан эрье хонин шагнал болгодожо барюулагдаа. Комбайнернууд А. А. Базаров, О. Б. Гончиков гэгшэд удаадахи нууринууды эзэлбэ.

Орооно таряа гээлтэ хоролтоггүйгөөр хуряанан колхозой бүхы найман комбайнернуудай габьяае тэмдэглэхэл ёһоороо тэмдэглэхэ ушартайбди гэжэ колхозой түрүүлэгшэ Б. Ж. Жигжитов болон үгэ хэлээн бусад колхознигууд онсолон тэмдэглэбэ.

Таряа хуряалгын үедэ комбайнернуудай хаадгүй ажамье хангайга жолоонод, трактористнууд мүн лэ урмашуулагдаа. 4844 центнер орооно зөөһөн Б. В. Дымбылов жолоонодой дунда онсо шалгархан байна. "К-700" түхэлэй гурбан трактор шэнэ ургасын орооно зөөлгэндэ хабаадуулагдахан байгаа. Трактористнууд сооһоо 7855 центнер орооно зөөһөн Ю. А. Лодоев шалгарла.

Таряалангууд дээрэ ажалай охиной эршээ даам шалгадхажэ байдала ороонодой тоогой табан хүндөө бүрэлдэн бригада мүн лэ эрчимээр хүдэлхэн гээд тэмдэглэхэ шухала. Ороононой тоогте даагша Ж. А. Базаров шал

ургасын орооно хаатуулангүй тушаан абадаг байгаа. Анхандаа орооно сөөрлэгэндэ элдэб хүнүүд, мүн Улаан-Үдэһоо өрлэн оюотад хабаадуулагдадаг вэн. Харин энэ жэлдэ энэ хүдэлмэринэ табан хүн даажэ абаад, ажалаа эрхимээр эмхидхэн ябуулахан байна. Тэдэнэй сөөрлэһэн бүхы ороонон нэгэдэхи ба хоёрдохи классуудай гэжэ сэгнэгдээд, тоогые даагша Ж. А. Базаров ажалынгаа хоёр салнгаар урмашуулагдаа. Харин орооно найнаар сөөрлэжэ, хадагалхан хүнүүд табан эрье хони, 20 тонно орооно абаха болобо.

Хүдөө ажахын техникын

үбэл зуун эхэ хонин бүриһөө 93 хурьга түлжүүлхэн юм. Хониной нооһоной үнэ сэн дээшлүүлэгдэхэ болоо. Зүгөөр гүрэндэ тушаагдадаг мяханад, хүнэй үнэ сэнгүүдэй дээшлүүлэгдээгүй хаа, ажахын хүгжэлтын замда гарахань бэрхэгэй байха гэжэ колхозой дарга мэдүүлбэ.

Анхан "Дружба" колхоздо огородой эдээн ехээр таригдадаг хэн. Тиймэһээ мүнөө үедэ мунгэ зөөрийн ехээр дутагдажа байхан ушарһаа, хүдөө ажахын энэ халбари нэргээгдэхэ, ушартай гэжэ суглаан дээрэ тэмдэглэгдээ.

Мүнөө жэлдэ үбнэ тэжээлэй, талха таряанай элбэгээр нөөсөлөгдөһөн дээрэһээ ниитын малай үбэлжэлгэ бараг үнгэрхэ бээ гэжэ колхознигууд найдана. Адуунай тоо толгойе эрид олошоруулажа, ехэ мяха абадаг болохо арга боломжо бии гэжэ түрүүлэгшэ тоолоно.

Ажахын гол баялаг газар бэд даа. Тиймэһээ газарта эзэн ёһоор хандажа, ашаг шэмыень доошолуулахгүйе оролдохо шухала. Ажахын хүгжэлгэ газарһаа эхитэй гэжэ мартажа болохогүй. Минеральна үтэгжүүлэгшэ ехээр худалдажа абаха аргагүй болоһон шалгарһаа, таряалангууд, нуга сабшалангууд, бэлшээринүүд дээрэ, шадаалһаа, ехэ наг шэбхэ гаргажа тарааха, газараа найнаар ухалха гэхэ мэтэ хүдэлмэри барагдаха бэшэ.

Колхозой правлени барилга тушаа мартаха ёһогүй гэжэ түрүүлэгшэ элсрхэйбэ. Колхоздо барилгын модон яхала бии. Гэхэ зуура, колхозой барилгын цех бираггүй хүдэлнэ. Пилорама нэгэ халаанда хүдэлхэдөө, оройдоол гурбан кубометр хөрөөдэгдэһэн материал гаргана. Столярна цех элдэб зүйлнүүдэ бүтээжэ, худалдангагүй. Ажалай журам हुла дээрэһээ иимэ юумэн үзэгдэнэ.

Колхоз дотор эдэ мэтэ дутагдалнуудай байбашье, колхознигууд бүхыдөө урма зоригго мохоонгүй, ерээдүйдөө найдан ажаллана.

Колхознигуудай хамтын суглаанда аймагай хүдөө ажахын управленин начальник Б. Н. Ж. Жамбалов хабаадалсажа, аймагай, бүхыдөө республикын хүдөө ажахы ямар байдалда ороод байна, хүдөө ажамье энэ хүндэ байдалһаа гаргаха ямар арга зам бии гээшэб гэжэ сугларгашадта тоблиоор хөөржэ үгөө.

Суглаанай хүлээр Нархатын соёлой ордоной дэргэдэхи агитбригадынхид колхознигууды халуунаар амаршалаад, концерт наада харуулаа.

Э. БУДАЕВ.

Ярууны аймаг.

Валерий Гомбоевич Гулгенов Баргажанай аймагай таряашанай "Бодон" ажахыда табадахи жэлээ хүдэлжэ ябана. Тус ажахы казах сагаан толгойто үүлтэрэй 130 үхэртэй юм. Үбэлжэлгын үедэ ажахын мал эдихэ тэжээлээр хангаданхай, бараг дулаан байра байдалтай.

Залуу үхэршэн В. Гулгеновтэй хөөрөлдэхэдэ, ажахыда үбэлжэлгые найнаар үнгэргэхэ, малайнгаа ашаг шэмые алдахагүй арга боломжо бии гэжэ найданги байһаншинь ойлогсотой хэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: үхэршэн В. Г. Гулгенов.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Хүн ба байгаади АНХАРАЛҺАА АЛДААГУУ ХАА, ХАЙН...

хүүлэй хэдэн жэлэй туршада республика болон Улаан хотын агаар ехээр бузарлагдадаг болоо. Промышлен предпритинуудай гэмээр, мүн автомашинуудай олон болохо хотын агаар бузарлагдаа.

Улаан-Үдэдэ хэрэглэгдэдэг ухан дүрбэн каналаар сөөрлэжэ юм. "Водоканал" предприти хүсэд сөөрлэгдээгүй уха Селэнгын баруун бөөдэ тодхогдоһон түхээрлэгнүүд хэрэглэгдэ уһы дугуугаар сөөрлэнэ. Тийхэдэ Улаан-Үдын 1-дэхи ТЭЗ авиационно заводой дутуу сөөрлэгдэһэн уха, үнэһэ Үдэ ехээр хайхан баримта элсрүүлэгдээ. Иигэжэ Улаан-Үдэ ажаһуудаг хүн зон муухай агаараар амилна, хүсэд сөөрлэгдэ уха хэрэглэнэ.

Оршон тойронхиёе үзэмжэтэй болгохо, агаар сөөрлэ зорилготойгоор таригданан хөөгүүдтэ, модонуудта эзэн хандаха ушарнууд олошороо. Мүнөө хотын үйлсэ гудамжан талмайн захээр, парк сэсэрлигүүд соо урдань элбэгээр хуулга модонууд амаршые харууһагүй болонхой. Модонууд руу, талаарнь бог шорой, муу муухай зүйлнүүд хаягдана, тарихэншые сөөрлэнэгүй. Модонууд гэмтээгдэнэ, мүшэрнүүд хухалагдана.

Горзеленстройин мэргэжэлтэдэй мэдээсэһэнэй ёһоор, хоёр жэлэй туршада хуулгаданан модонууд, хөөгүүд хандаргадаа. Хотын районуудай захиргаануудай коммунал ажамьеһүүд энэ талаар юушые хэхээ болонхой. Хүн зоной ам парк сэсэрлигүүдэй хөөгүүд, хабарһаа нэгэшые ухалагдэ минеральна үтэгжүүлгэ оруула тухай хэлэһэнэйшые ур Коммунально-ажамьудалай албанай хүтэлбэрилэгшэдһөө тухай асуухада, "техникэ ябуулаха бензин, керосин, тоһогүү гэнэн шалтаг баридаг байха юм.

Харюусалгада хайша хэрэгээр хандаһан хэдэн жэшээ Борсоевой нэрэмжэтэ үйлсөөр телефоной утаһа татаха, траншей малтахада, ургажа байһан модо хайра гамгүйгөөр он хаяа, үндэһыень гэмтээгээ. Советүүдэй талмайн, оперо, балетатрай дэргэдэ ямар гоё хөөгүүд таригданан хэм! Мүн тэдэ газар баһал малтагдажа, олонийн гэмтээгээ хэн. Телефон утаһа татаһан эмхинүүд модонууды дахин хуулгаха, харуу ёһотой ха юм. Үнэн дээрээ утаһаа татаад лэ үгы болошод тэдэниё харюусалгада хабаадуулахб!

Октябрьска районой Жердевой нэрэмжэтэ үйлсөөр оруула түмэр соргонууды табихада, 380 хөөг үгы хэгдэһэн Оршон тойронхи байгаади хамгаалха ба экологиин талаар тү комитедэй хүтэлбэрилэгшэдэй шанга эрилтэ хэлэһэнэй ашаар, табихан албанай хүтэлбэрилэгшэд хөөг модонууды хэрэгтэй газартань шэнээр хуулгаһан юм.

Мүнөө Үдэ гол дээгүүр шэнэ хүүргын баригдахада, хэдм хөөгүүд үгы хэгдээб? Хүүргэ баригшад тэдэниё дахинаа хуу гү?

Кондитерска фабрикын, "Теплоприбор" заводой, 1-дэхи эй хамтын байрануудай газра бөөг бургаһанууд хуулгадан харяалагдаһанхай юм. Харин хамтын байрануудай комендант И. Батурина, Т. В. Новицкая, Р. А. Вигант, предпритини хүтэлбэрилэгшэд хүдэлмэришэдэйнгөө түдөө ханаата болохо Хүүргэнүүдэй түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводой соёлой-спорт комплексын байшангай дэргэдэ модонуудай хуулагдаагүй дээр халхинай болоходо элһэ шоройдоо дарагдадаг.

Гэр байрануудай, магазин, садуудай захээр түмэр гара хэмһээ олон болоо. Илангаяа 47-дохи кварталай 21, 23, 25 гэрнүүдэй, 47-дохи хургуулин хажуугаар гаражнууд хойноһоо хархяатгал ургана. Энэниё Октябрьска рай захиргаанай хүтэлбэрилэгшэд туримшуулаха ёһотой аад, ямар хэмжээ абанагүй.

Железнодорожно районой "50 лет Октября" проспектад ор 41-дэхи хургуулин дэргэдэхи сэсэрлиг үгы хэдэн ЛВР хүтэлбэрилэгшэд мүнөө абяагүйхэнүүд. Мүн акционернэ "ус" бүлгэм автомашинуудай түдишэ худалдаха станци ба ашаглажа эхилбэ. Станциингаа гоё хайхан байшангай газар хөөг модо хуулгаха ёһотой аад, тэрэнээ мартаа ха. Ра захиргаан, тэрэнэй гулваа Н. И. Быков тэрэниёнь хай зэргэтэй.

Хүн зоной амардаг парк, сэсэрлигүүдтэхи нархан, шэнэ хуһан, улаангир ухалагдахыа болижо, хатажа захалаа. Мүн сэсэгүүд хуулгагдахыа болёо. Эдэ бүгдээ гуримтай хэрэгтэй. Хотын захиргаанай гулваа А. Г. Лубсанов ниислэ үзэмжэтэй зохид болгохо хэрэгые анхарал дороо абанагүй.

Хотын үйлсэ, талмай, паркнуудай сөөрлые гурбан захиргаануудай гуваанар, тэдэнэрэй орлогшонор хэрэг ёһотой. Энэ талаар "Нария сэмбын мануфактура" гэжэ акционернэ бүлгэмэй агроном Ф. В. Козлова, түмэр замшадай хүдэлмэрилэгшэд бусадай дундаһаа онсо шалгардаг. "Улаан-Үдэ" гэнэн түмэр харгын НГЧ-гэй начальнай В. С. Лев соогоо модо хуулгаха, сэсэгүүды тариха, арюун сэбэрые хүдэлмэринё анхаралһаа алдадаггүй юм.

В. НЕУСТРОЙ Байгаади хамт бүлгэмэй республикн советэй президиум

Россин Федерациин Федеральна Хуули

"ПОЛИТИЧЕСКЭ ХАМАЛГАНДА ХОХИДОГШОДЫЕ САГААРУУЛХА ТУХА РОССИН ФЕДЕРАЦИИН ХУУЛИДА ХУБИЛАЛТАНУУД БА НЭМЭЛТЭНҮҮД ОРУУЛХА ТУХАЙ

1995 оной октябриин 11-дэ Гүрэнэй Дүүмэ баталан абаа.

Статья 1. "Политическэ хамалганда хохидогшодые сагааруула тухай" Россин Федерациин Хуулида (РСФСР-эй арадай депутатуудай болон РСФСР-эй Верховно Советэй Сьездын Ведомостьнүүд, 1991, № 44, ст. 1428; Россин Федерациин арадай депутатуудай болон Россин Федерациин Верховно Советэй Сьездын Ведомостьнүүд, 1992, № 28, ст. 1624; 1993, № 1, ст. 21; Россин газетэ, 1993, октябриин 15, № 193) удаадахи хубилалтанууд ба нэмэлтэнүүды оруулаха:

1. Хуулида удаадахи удхатай 1-дэхи статья нэмэхэ:

"Статья 1. Эрхээ хангалгын газарнуудта, сүлэлхидтээ хамта байһан хүүгэд политическэ хамалганһаа хохидоһон гэжэ тоологдох сагааруулагдахаар мэдэргэдэнэ.

2. Тус Хуулин 2-дохи статьягай нэгэдэхи хэсэгтэ "эрхээ хангалгын газарнуудта, сүлэлгэдэ түрэлхид хамта байһан хүүгэд" гэнэн үгэнүүды болоулаха хойшо хүсэндөө орохо.

Статья 2. Тус Федеральна Хуули томилогдоһон хойшо хүсэндөө орохо.

Россин Федерациин Президиум

Б. БАЛДУЕВ

Москва, Кремль. 1995 оной ноябриин 4.

ҮНДЭНЭН
НАНДА - ҮНДЭР
СЭГНЭЛТЭ

Буряад Республикын үндээн
архивай баяр ёһолол хаяхан
Арадай Хуралай Бага зал соо
үнгэрөө. Арадуудай онсо үнэтэй
пан баялиг гэгээн нэрэ зэргэдэ
хүртэжэ, мүн түрүүшынгээ
хуули баталжа абанаа эндэ
архивайхид тэмдэглэбэ.

Үндэһэтэнэй архивай
директор Дора Санжиевна
Абагаева суларагшадтай урда үгэ
хэлээ.

- 70 гаран жэлэй хугасаа соо
архивай хүдэлмэрилэгшэд үнэ
сэнтэй түүхэ баялиг хадагалжа,
арад зондоо тухатай үүргэ
дүүргэнэ гээшэ.

Энэ жэлдэ Арадай Хуралай
6-дахи сесси дээрэ түрүүшынхээ
"Буряад Республикын Архивай
жаса болон архивууд тухай"
Хуули баталагдан абтаа. Энэ
Хуули Буряад Республикын
түүхын, соёлой урданай болон
мүнөөнэй баялигы хамгаалжа,
бүридхэжэ хадагалхада тухатай
байха, - гэжэ Д. С. Абагаева
мэдүүлээ.

Архивай баялигы гэршэлхэн
урданай документнүүды
архивай хүдэлмэрилэгшэд зоной
анхарада дуралдаха. Жэшээлбэл,
Агын Дүүмын жаса соо сууга
эрдэмтэ, Түбэдые шэнжэлэгшэ
Гомбожаб Цыбиковэй өөрын
бэшхэн бэшэг дайралдана.
Гадна урданай ажабайдалы
зураглан гэршэлжэ, тэрэ үеын
хүдэлмэрилэгшын зургаанууд ямар
ажал ябуулдаг байгаа гэгээн
нонирхоомор документнүүдтэй
суларагшадые танилсуулаа.

Хүдэлмэрилэгшэд урда гаража,
ажал тухайгаа хонгёо дорюун
хоолойгоор дуу гүйсэдхэжэ,
олониие гайхуулаа.

Арадай Хурал соо
түрүүшынхээ дуун зэдэлбэ бэшэ
аа гү, - гэжэ Правительствын
Түрүүлэгшын орлогшо Л. Ч.
Нимаева амаршалгын үгэ
хэлэхынгээ урда тээ энэбхилэн
тэмдэглэбэ. Үндэһэн хангай
ажалайн аша үрсе сэгнэжэ,
1996 ондо республикын
Правительствын 600 миллион
түхэриг хүгжэлтэдэнь һомоолох
гэжэ мэдүүлээ. Зүгөөр 50
миллион түхэриг энэ жэл үгтэһэн
байна.

Удаань Гүрэнэй Дүүмын
депутатда кандидат С. И.
Найчукова Наймаанай талаар
гүрэнэй комитэдэй түрүүлэгшэ
В. Ц. Дамбаин хоёр тайзан дээрэ
гаража, телевизор,
видеомагнитофон бэлэглэбэ.

Бүхы наһаараа архивта
ажалаһан, республикын соёлой
габьяата хүдэлмэрилэгшэ Галина
Михайловна Семинна баяр
ёһололдо уригданан зоной дунда
байгаа. Москва хотодо институт
дүүргэһэнэй һүүдээр Улаан-Үдэ
ерээд, нютагай хубисхалта
засагай документнүүдтэй 30
жэлэй хугасаа соо хүдэлхэн
намтартай юм.

Манай бүхы ажал, шэнжэлгэ
танай ажалай ашаар зохёогдоно,
бүтээгдэнэ гээшэ, - гэжэ түүхын
эрдэмэй доктор, профессор
Гармажаб Луудупович Санжиев
тэмдэглээ. - Би өөрөө хэдэн
жэлэй туршадэ архивта хандажа,
хэрэгтэй документнүүдтэй
танилсадагби. Архивай бүхы
хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэл
түгэс бэлэдхэлтэйе, хайн хайхан
зантайе мэдэдэг, сэгнэдэг
байнаб.

Минии ойлгосоор, архив
гээшэ үнэнэй, шарлаһанан
саарханууд гэжэ ханалдадаг хэн.
Харин мүнөө эндэ табигданан
выставкын болон эндэ
уншагдаһан документнүүдэй
гэршэлгээр, архив - ехэ үнэ
сэнтэй баялиг гээд ойлгобоб,
арадай баян түүхэ эндэ
нөөсөлгдэнхэй, - гэжэ
Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар
гүрэнэй комитэдэй түрүүлэгшын
орлогшо Б. Д. Цыдыпов хэлээ.

Архивай үнэтэ баялигы хая
ойлгоһоноо мэдүүлхэн хүн зон
эндэ болон байгаа. Тиймэһээ
саашадаа архивтай холбоотой
байдаг, документнүүдээ нягтаар
хадагалжа, архивта тушаадаг
хүтэлбэрилэгшэд олошорхо
гэжэ найдагдана.

Архивай энэ хайндэртэ
Ажалаар хангалгын
министерство, Социально
хамгаалгын министерство,
хуулиин түбэй комисси,
Түбэй банк, Промышленно-
хуудалдаа наймаанай палата болон
бусад эмхи зургаанууд Үндэһэн
хангай коллективыс амаршалжа,
бэлэгүүды барюулаа.

Е. ЦЫБЕНОВА.

ЭЗЭЭЭ НЭЛГЭХЭНЭЙ
НҮҮЛЭЭР

Закаменскда мэргэжэлэй-
техническэ 14-дэхи училищи бии
юм гэжэ үнэхэнэй мэдээжэ, тээд
эндэ ямар мэргэжэлээр
кадрнуудые бэлдэн гаргадаг юм
гэжэ нонирхоо хаа, энээн тухай
үсөөхэн лэ хүн тодо харюу үгэжэ
шадаха хаш. Училищинуудтал
адли училищи байгаа юм бээ
гээд лэ гү, али урдандаа ПТУ
гэжэ дуулахадаал тэндэ
ехэнхидэ муу хурадаг, залхуу,
хураха дураггүй хурагшадые
түлхижэрхидэг байһан хадаань
юрын лэ хургуулиин
багшанарай, "ши муу хураа хаа,
ПТУ ошохош" гээдэдэг
байһандань, шэхэмнай
дадашанхай - иимэ
училищинуудай нэрэ хүндэ
дээгүүр бэшэ хэмнай даа.
Түрүүшын навигационно
хургуули үшөө 1-дэхи Петр
нээжэ, мэргэжэлэй-техническэ
эрдэм мэдэсэ дэлгэрүүлгын
хуури табяа бэлэй. Һүүлдэнэ
үшөө совет засагай 70-аад жэл
соо эрдэм мэдэсын энэ
налбариде ямар хубилатанууд
болоогүйб даа.

Гэбэшье үнгэрхэн сагай
хугасаа соо Закаменскын
мэргэжэлэй-техническэ
училищин хуралсалай болон
материальна бааза яһала хүгжөө,
багшанарай эрхим коллектив
бүридөө. Зэдын комбинат
училищин базова предприяти
байжа, эндэнь ходел ажалшад
хэрэгтэй, тиймэһээ училищи
дүүргэһэн хүбүүд, басагад
ажалгүй нэгэтэшые үлэдэггүй
бэлэй.

Байһаар сагай хубилжа,
сэнгүүдэй нэмэжэ, ажабайдалай
муудажэ эхилхэдэ, Зэдын
комбинатад өөрын экономико
муудажэ, училищин бааза
хүгжөөлгэдэ, комбинатад
хабаадахаяа болиходонь,
эрээдүйн үйлэонэй манан шонги
"Һөрмөгэрхэн" боложо эхилээ
хэн. Бюджетһээ ородог
тэдхэмжэ мүнгэн хаанашье
хүрэхэгүй, хурагшадтай хура-
салай хэрэгтэй материалнууд
болон түүхэй эд абаха,
училищин байшан заһабариха
гээшэ жэлһээ жэлдэ хүндэ хүшэр
лэ болоно. Училищи дүүргэһэн
хүбүүд, басагадые ажалда
оруулха гээшэ айхабтар хүндэ
болонхой.

Мэргэжэлэй-техническэ
эрдэм мэдэсын талаар Гүрэнэй
комитет дахинаа бии болгохо
тухай Президент гурбан жэлэй
урда зарлиг гаргажа,
багшанарыс, хурагшадшые
найдалтай болоо хэн. Тээд энэнь
гансал найдал байшоо. Хахад
жэл болоод комитедшые
хаагдажа, тэрэнэй ажал ябуулга

Россин Эрдэм хуралсалай
министерствэдэ дажуулагдаа
бэлэй. Мүнөө үедэ училищи
Буряадай Республикын Эрдэм
хуралсалай министерствын
мэргэжэлэй-техническэ
хуралсалай таһагай мэдэлдэ
орошонхой.

гимнастикын, теннисэй,
волейбол, боксын дүрбэн
спортивна секцинууд хүдэлдэг.
Хурагнадай үйлэдбэри дээрэ
ошожо, практика гаралга мүн лэ
хүшэр болонхой.
Предприятинууд хурагшадта
практика гарахадань

7 шэглэлээр мэргэжэл
бэлдэхээр хүбүүд, басагад
абаба. Эдэниие нэрлэбэ
ажахын үйлэдбэрин
(фермер), модоор,
түмэрөөр дархалха
штукатур-маляр, оёдоо
газар болон зайн

Эрдэм хуралсалай шэнэ шатада

БЭРХЭ МЭРГЭЖЭЛТЭД
ХЭЗЭЭДЭШЬЕ ХЭРЭГТЭЙ

Бюджетһээ ородог
тэдхэмжын мүнгэнэй бага
боложо эхилхэдэ, училищи
өөрыгөө тэдхэхэ мүнгэ өөрөө
олохо баатай болоо. Трактор,
машинануудтай байжа,
предприятинуудта, эмхи
зургаануудта, хүн зондо элдэб
ашаа зөөжэ, мүнгэ олохо аргатай
байһан хадаа энээгээрээ хүшэр
байдалһаа гарадаг. Ажахынууд
хоорондын лесничествэдэ ашаа
зөөхэдэнь тухалаа, бэе муутай
хүнүүдэй бүлгэмэй хамһабариин
участогта хүнгээлтэтэйгөөр
туһаламжа үзүүлээ, городой
хургуулинуудай газараа
хахалхадань тухалаа гэхэ мэтээр
ажал хэжэ, яһала нилээд мүнгэ
олоо.

АЖАЛШАДЫЕ
БЭЛДЭХЭ - ГОЛ
ЗОРИЛГО

Энэ коллективэй гол
зорилгонь гэхэдэ, ажалшадтай
кадрнуудые бэлдэлгэ болоно
гээшэ ааб даа. Нёдондо жэлдэ
училищи болон Мэлэ, Утаата,
Хуртага тосхонуудта оршодог
гурбан филиалнуудынь 300-аад
хурагшад дүүргэжэ гараа хэн.
Эдэнэр хэд бэ гэбэл, трактор,
машинануудай эрээдүйн
жолоошод, автомобильнуудые
заһабарилха үүргэтэй
слесарьнууд, наймаалагшад,
оёдолшод, газозлектросварщи-
нууд болоно. Энээнһээ гадуур
үдэшэлэндөө хуралсадаг,
түлбэриин курсануудта 48 хүн
хуража, хүнгэн болон ашаа
зөөдэг машинануудай
жолоошондой, наймаалагшын
мэргэжэлтэй болоо, ажал олгодог
түбэй зууршалгаар 12 хүн
бульдозерой жолоошондой
мэргэжэлтэй болоо.

Багшанарай хайн коллектив
үгы хаа, училищи гол зорилгоо
дүүргэжэ шадахагүй хэн. Г. И.
Сокольникова, Д. Ч. Очирова,
Н. В. Югова, В. П. Уланов - дүй
дүршэлтэй багшанар олон жэлэй
туршадэ эндэ хүдэлэнэ. Залуу
мастернууд Татьяна Санбилова,
Эржена Гармаева гэгшэд
басагадые оёжо хургана.
Училищиде атлетическэ

арсадаггүйшые хаа, энээндэнь
мүнгэ түлэдэггүй. Тийгэжэ
наймаалагшын мэргэжэлдэ
хуража байһан басагад хотын
магазинуудта, машинануудые
заһабарилха мэргэжэлдэ хуража
байһан хурагшад "Закаменск
Пототранс" гэгээн акционернэ
бүлгэмдэ, түлөөһөгүй практика
нёдондо гараа хэн. Харин
барилгашан, оёдолшон
мэргэжэлтэй хурагшад
училищингаа байшан
заһабарилаа.

Гансал тракторай жолоошод
практика яжа гараха тухайгаа
hanaага болоогүй. Хурта
тосхой хажууда оршодог
училищин хуралсалай ажахын
поли дээрэ зелёонхо, хартаабха
тарилгада хабаадаа, хуралсалай
үедэ дайралдадаг эдэ мэтын
бэрхэшээлүүд хурагшадтай
бүрин бүтэн мэргэжэлтэй
боложо гарахадань хаалта
боложо, олонхи залуушуул
үйлэдбэри дээрэ хүдэлхэ хүсэд
дүршэлгүйгөөр ажалынгаа
намтар эхилнэ. Эдэнэй
мэргэжэлэй талаар абahan
мэдэсын ехэнхидэ мүнөө сагай
эригтэдэ хүрэнэгүй, тийгэжэ
зариманиннь абаһаар ажалгүй
үлэшэнэ.

ХЭН БОДОХО
ДУРАТАЙБТА?

Гүрэнэй экономикодо
хубилатануудай боложо
эхилхэдэ, мүнөө үедэ сагай
эригтэдэ хүрэхэ кадрнууд
хэрэгтэй болохо гэжэ үшөө 3-4
жэлэй эли байгаа. Илангаяа,
олон мэргэжэлтэд ажаһуудалай
коммунальна албанда хэрэгтэй.
Тээд тиймэ кадрнуудые
мэргэжэлэй-техническэ
училищинуудһаа бэшэ тээ хаана
бэлдэхэ бэлэй. Мүнөө үе сагта
хургуули дүүргэһэн хурагша
бүхэн дээдэ хургуулида гү, али
техникумдэ орожо шадахаа
болонхой.

Тиймэһээ энээниие хараадаа
абан, Закаменскын мэргэжэлэй-
техническэ училищи хүгжэлтын
тусхайта программа абанхай.
Энэ программын ёһоор
хуралсалай шэнэ жэлдэ училищи

гагнууршан, хилээн
үйлэдбэриин техникэ
кондитер, машинануудын
заһабарилгын слесарь,
мэргэжэлдэ түлөөһөгүйгөө
хуража болоно. Энээнһээ
училищи сааһа
хүгжэлтынгөө програма
түлбэрит хуралсал үргэ
хараатай.

Закаменскын мэргэжэлэй
техническэ училищин
багшанарай коллективын
хододоол байдаг
зорилгонуудай нэгэн
хурагшадтай мэргэжэл
шудалхада, тааруу хайн
байдал тогтоолог байдаг.
Энээнэй тула материальна
техническэ баазаяа сааһа
бэхижүүлхэ талаар оролдоно.
Энэ хэрэгтэнь республикын
хуралсалай министерствын
үзүүлэнэ.

Мүнөө хуралсалай
училищин хурагшадтай
байшан соо эхилээ. Урданай
хүүгэдэй саадай байһан
хирпиисээр барихан шэнэ
байшан аймагай захирал
дамжуулан үгөө юм. Байшан
хубилгаад, хуралсалай
болонхой.

Мүнөө үеын дэлгүүррэн
байдалда түлбэрит хуралсалай
системэ байгуулха шэнэ
Зүгөөр энэ система
мэргэжэлэй-техническэ
мэдэсын системэ гүйсэд
шадахагүй. Мэргэжэлэй
техническэ училищин
ехэнхидэ тэдхэмжэ
бүлэнүүдһээ муу байгаа
тулюур үхибүүд эрээдэг
даа. Харин эндэ хуралсалай
системын гүйсэд түлбэрит
болошобол, эдэ үхибүүд
ошохо болоноб? Энэ
ойлгожо, училищин
багшанарай, коллективын
хүшэр хүндэшые хаань,
байһан зорилгонуудаа бээр
хүсэлтэйгөөр ажал
оролдоно.

Ц. РИНЧИЙ
Закаменск хото.

БАУНТЫН АЙН
Амаладай хүдөөгэй захирал
харьяата Монголын совхозо
наалин фермэ урданай
аймаг соогоо түрүү хуури
юм. Эндэ шударгы бэрхэ,
бүхэриг наалина олон.
Ажалайнгаа дүй дүршэл
залуушуудда дамжуулагдаа.
Цыржиме
Дугарова дүшэ гаран жэлэй
наалин фермэдэ наалин
тоо бүридхэгшөөр, ферма
дагшар хүдэлхэн байһан
шударгы ажадайыгаа түлбэрит
"Хүндэлэлэй Тэмдэг" орлоно.
Медальнуудаар шагнагдана.
Тэрэнэй басаган Зинаида
гаран жэл соо наалин
ажалаад, наһанайгаа
амаралтада гаранхай.
Рабсаловна Нимаева мүн лэ
арбаад жэлдэ наалин
хүдэлжэ, сагаан эдэ салгалта
намтартай. Мүнөө
наһанайнгаа амаршалга
гарабашье, нарай түл абаха
харюусалгатай сагтань
наалинадаг, тугалшадта
зүбшлөөрөө тухалдаг байна.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн талаар)
З. А. Дугарова, Ц. А. Дугарова,
Р. Нимаева.
Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ

Буряадай арадай поэт Дамба Жалсараевай түрэнхөөр 70 наһанай ойдо

ХҮСЭЛЭЙМ ҺАЙНДА ЭТИГЭЖЭ...

дайдаар, хангай тайгаар нэмжыгшэ
 Буряад манай нангин үлгы.
 Сарюун, сэнхир номин шарайшни
 Дэмнай хээээдэшые зулгы.
 Хангал санзай шэнги агаарташ
 Хүсөө элсүүлэнгүй яалайб!
 Домтой мүнхын уһан аршаандаш
 Хүрхөө хүртүүлэнгүй яалайб!
 Замда эхын ёһоор юрөөжэ,

Хүмүүн зондоо хэтын жаргал хүсөөш.
 Саяан хадын сэлгээн амыар арюудхан,
 Байгал далайн гэгээн долгөөр сүршөөш.
 Шэрүүн сагай ерөшше һаа дэлхэйдэ,
 Шиний заяан замһаа хадуурхагүйл.
 Эбтэй дорюун бүлын ёһоор жаргыш даа,
 Энхэ Буряад манай нангин үлгы.
 Эхэ нютаг, -

Буряад ороной соло
 болон бадагууд соогоо
 Жалсараев ханчигурдана.
 Эрнүүдтэ Буряадай
 поэт Дамба Зодбич
 евнай зохёохы
 гээхэр 50 жэл, энэ
 элхэй дээрэ нара
 тнгаа 70 жэлэй ойн баяр
 зандаа, бэшэхэ,
 сагайнгаа манлай
 олонойнгоо хүндэ
 "алжа", хүчин хүүен
 байһаниинь, ганса
 хуби заяанай хэрэг
 хуы угсаатанайннай
 шылэ ушар болон
 байһыше тийгэрээ
 ирһан үгэ бэшэ байха
 Буряад ороной
 тэбхэндэ, Ага, Ордын
 гугудай булан бүхэндэ
 зүбшөөжэ, дэмжэжэ
 йха.

Хүрэнэй хонгор байхан
 дайдаа, хоншуу нютаг
 һууринда 1925 ондо
 таанадтаа, хүндэтэ
 гатаа, дахиад һануулаа.
 оо эхилээд, эгсэ арбан
 туршдаа сэрэгэй алба
 аа. Энэ хугасаа соогоо
 хигшадан училциин
 юм. Албанһаа бусаһан
 Москвада
 ркийн нэрэмжэтэ
 Дээдэ литературна
 тэргэ үеын Зүблэлтэ
 мэдээжэ уран
 болохо Чингиз
 Давид Кутуальтинов,
 Кулиев гэхэ мэтэ оюун
 сургуураан золгой.
 КПСС-эй Буряадай
 ТАСС-ай
 алаһаар, Буряадай
 олоной холбоойтой
 турүүлэгшээр,
 соёлой министрээр
 байна. Энэ мэтээр,
 харюусагатай
 сэрэгэй албанда,
 ажалда шуумайса
 баһынгаа хажуугаар
 хүндэлүүлхэ үзэты
 гээшье үдэр гэхээр
 тэ һаа, алдуу
 мүнөөшье,
 нгаа амаралтада
 баа, баһал ниитын
 гатай тушаалтай
 Республикын Уран
 болон соёлой талаар
 нангуудай комиссийн
 юм.

Жалсараев үшөө
 үгөөхөө эхилээд, уран
 һонирхожо,
 шүлэг бадагууды
 туршдаг хүбүүн хэн.
 гурүүшын туршагаа
 эхилжэ, республикын
 сэтгүүлүүдэй
 дээрэ толилогдож
 һан жэл үнгэрөөд
 1950 ондо, эгээл
 шүлэгүүдэй
 "Үнэн тухай үгэ"
 талаа зохиодхон
 ээр "нара хаража",
 шэжэ ябаһан тэрэндэ
 тэй "далинь" болоһон

жэлэй саада тээ
 номой хэблэлээр
 араһан "Замай, сагай"
 гэжэ шэлэгдэмэл
 дуури поэмнүүдэйнгээ
 иин захатада тоонто
 аягаа домоглоходоо,
 агуудые оруулан

Үдэн хойморон
 үдэе бодхоорон
 -Болдогой
 хормойгоор
 үүдээ тогтоһон
 байхан Доодо-Голоо
 Дурдан шүлэглөөб.
 зүүн нугануудаа
 шэгтэл дэлгэһэн,
 сагаан нуурнуудаа
 даал үргэһэн
 байхан Доодо-Голоо
 Дурдан шүлэглөөб.
 нотаһаа дутахагүй
 жэлэй түүхэтэй,
 үе дамжаһан
 домог дуунуудтай
 байхан Доодо-Голоо
 Дурдан шүлэглөөб...
 ("Доодо-Гол").
 гэгээнэй ёһотой
 буряад отогтонһоо

үндһэн хүн хадаа олохон манай
 найруулагшадай дунда онсо
 өөрын маягаар зохёодог,
 жэнхэни һайхан буряад поэзийн
 хамаг омогорхол болохо тон
 тодохон толгой холбуугаа,
 рифмэ болон гол харгыгаа
 барижа ябаха ритм гэхэ мэтэ
 шадабаринуудые яб байса
 сахидаг зантай юм.
 - Гушаад оной эхээр гээшэ
 һэн ха... Үшөө миний тажагар
 жаа, шодогорхон үхибүүн
 ябахата, манай нютагта үнөөхи
 дүли байал ажаидарал
 усдахаашад, үзэг сурталда
 наһатайшуудые һургаашад бии
 болоо агша бэлэй, - гээд, поэт
 бага балшар наһанһаа һабагша
 татан, өөр тухайгаа хөөрэнэ. -
 Абамнише, хөөрхэй, бурхандаа
 мордохон, эжим гэхэдэ -
 наһатайшаг, һургуули һударш
 гэжэ хаанаһаа байлай даа.
 Тийгэжэл эжиттээ ана-мана,
 һахы-һалаг үзэг шудалжа
 эхилээбди. Уйгаргүй һонин хэн
 бэлэй намда: "А" үзэгтэй
 танилсалга, "арбаад" тоо
 тоолодог. Багашуулай тархи
 һонор һоншоша хэн тула бинь
 эжһээш түргөөр үзэг, бэшэгтэ
 орошоо һэм. Байн байн
 гэртэмнай элдэб номуудай
 сугларһаниинь гайхаагүй һаа
 даа. Хоца Намсараевай
 түрүүшын номуудые һайн
 һанагшаб, элдэб сэтгүүлүүдше
 танилдахагүй. Тэдэ бүгдээ
 тордиһогүй гэртэхиндээ уншажа
 доржогонохооб. Үбэлэй ута
 үдэһэнүүдтэ манайда
 оооролдохон хүршэнэртөөшье
 элдэб номуудые уншажа,
 гайтайхан "эрдэмтэй" хүн,
 гүүлэжэ эхилээ юм бэшэ аалби
 даа. Суута зохёолшо Ц.Донной
 "Брынзын санха" гэжэ
 туужатайнь танилсуулжа,
 шагнаһадаа амаргүйхон
 гайхуулаһана мартгагүйш...

...Аза талаантай байжа,
 һургуулида ороходоо, ёһоорхон
 баһанартай ушарааб гэжэ сэхэ
 хээлэтэй. Батор Прокопьевич
 Махатов гэжэ баһамни хээл,
 бэшэг заадаг хэн бэлэй.
 Арадайнгаа аман зохёол даа,
 угсаатан бэшээшэдэйнгээ
 найруулангуудые сээжээр
 мэдэхэ, зааха, ойлгуулахдаа
 айтхатар шэдитэй хүн хэн.
 Буряадай болон Россин
 Федерацийн баһыата баһа
 гэһэн үндэр нэрэ зэргэдэ
 хүртэхөөрөөл хүртэһэн
 мэргэжэлтэ.

Нэгэ хэды болоод, Үнэгтэйин
 һургуулида һураха баатай
 болоходом, хээл, бэшэгтэй баһа
 нэгэ амаргүйхэн бэрхэ баһа -
 Анна Елисеевна
 Каландаришвили намда заадаг
 болоо һэн. Одоол ёстойхон ород
 арадай сэхээтэн хэн бэлэй.
 Агууехэ ород классигуудай
 зохёохы ажалда хабаатай
 зүйлнүүдые тийхэдэл эхилэн
 мэдэрһэн байнаб. Тэрэл үедэ
 шүлэг эрэлжэ, туршажа
 захалһан хүм. Анна Елисеевна
 яһала дэмжэгшэ хэн бэлэй,
 миний хүндэтэ баһамни...

...Һургууля дүүргэмсээрээ,
 түрэл нютагайнгаа хамтын
 ажахыда хүдэлгэдөө, дайнай
 һүүл багаар сэрэгтэ татагдажа,
 Дурна зүгэй хилын харуулай
 албанда арбан жэлэй туршдаа
 ябагдаа. Дүшэн табан ондо
 Квантунай арми даралсаха
 хэрэгтэ шадаха зэргээрээ
 хубитаяа оруулан хүн
 болоһоноб. Тийгэжэл дайн
 дажарай "халуун шулуу"
 долоосогодоо. Энэ мэтэ наһанай,
 ажалай, дайнай үедэ үзэһэн,
 хараһан үйлэ ушарнуудни
 зохёохы ажалайн "эхин торхо"
 боложо үгэһэниинь хэндэше
 ойлгосотой ааб даа. Эгээл
 түрүүшымни шүлэг ород хэлэн
 дээрэ 1944 ондо "Пограничник
 Забайкалья" гэжэ һонидо
 толилогдохон юм. Ингэжэ
 "далижаад" эхихэдээ, зүрхэлжэ
 эрээд лэ, Буряад орон руугаа
 түрүүшыншээ туршалгануудые
 ябуулдаг болоо һаабзад даа.
 Тэдэнием нютагайманай Уран
 зохёолшоной холбоондо
 дүмүүлэн абаад, бага-сага һорһон
 малтай үмдэхүүлээд, эхилэн
 бэшэжэ ябаһан намайе нилээн
 урмашуулыһыень мүнөөш

болотороо мартагшагүйб.
 Мүнөөш болотороо Хоца
 Намсараевич Намсараев болон
 бэшэше Буряадайнгаа уран
 зохёолшодой тэрэ үеын
 удамаршадта һанаан сэдхэхэдээ
 "баһыба даа!" гэн-гэн
 шэбшэһшб...

Элдэб янзын
 уран хоолой нилүүлэн,
 Эбтэй хонгёо хоороор
 дуулахыемнай хүсэдэг хэн.
 "Эсэгэ арадайнгаа
 эрхим бэлиг мэдүүлэн,
 Эхилэн дуулагдашадай
 уг залгаа" - гэдэг хэн...
 ("Жамсо Тумуновай
 дурасхаалда").

Иимэрхүүгээр лэ миний энэ
 туршалганууд нютаг
 оронойманай һонин болон
 сэтгүүлнүүдтэ олоной нюдэндэ
 торсолдодог болоо һааб даа.
 1950 ондо, ябан ошон байгараа,
 түрүүшыншээ "амиды" ном хоёр
 гартта дүмүүхэн барихадажа,
 баярлаһан, бахардаһамни
 хэндэше ойлгосотой. Мүнөө
 болоходо, тэрэ саһаа наһа
 дүшөөд ном гаража үрдибэл даа.
 Зариманиинь түбэй
 "Художественная литература",
 "Современник", "Советский
 писатель", "Советская Россия",
 "Огонёк" сэтгүүлэй номой санда
 "Детская литература" гэхэ мэтэ
 хэблэнүүдээр ород хэлэн дээрэ
 гараа: гомдохо болоо һаа, одоол
 нүгэл...

Табан орден, олон медаль ами
 наһанай тулалдаанайшые,
 амгаан тайбан ажалайшые түлөө
 үршөөгдэжэ, үбсүүн сээжэдээ
 бадаруулан сэрэгтэй дэд-
 хурандаа (подполковник)
 зиндаатай Дамба Зодбич
 Жалсараевай залуухан наһандаа
 дайн дажарай дари утаа бэе
 махабадараа яһала үзэһэн хүн
 хадаа "Туан дайдын гүшан
 гурбан дуун" гэгээн үлхөө
 найруулгынгаа гол баримталан,
 "Хүшөөгтэй дуун" гэжэ нэгэ
 шүлэгтөө үнгэрэгшэ дайнда
 баатарлигаар унаһан хүбүүд
 тухайгаа гунгилаһа. Харин түгөө
 зохёол соогоо, "Агуу мүнхэ
 жэсгаал" гэжэ нэрлэгдэһэн,
 Эсэгэ ороноо хамгаалһын
 Агууехэ дайнда баһалшэн зориг
 харуулан Доодо-Гол
 нютагайнгаа сэрэгшэдэй мүнхэ
 дурасхаалда зориулан, иигэжэ
 түрэрэхэ юм:

Түрэл голойм дуулима,
 Түхэрэн һарын сагаанда
 Хүдөө нютагайм дунда
 Хүшөө бэшэ, - нүхэдни
 Баран амиды зангаараа
 Байһан шэнги урдмни.
 Эрлин фашист дайсантай
 Эрэлхэг тэмсэн унабашье,
 Хүшөөгөө тойроод зэргэлэн
 Хүбүүд, хүбүүд зогсоно-
 Баран амиды зангаараа
 Багжагар залуу хэбээрээ...

Дайнай һүүлээрхи жэлнүүдтэ
 түрэл манай уран зохёолдо гол
 түлэб Дамба Жалсараевай
 үетэнэй шэнэ долгин "эбхэрэн
 буужа, шэнэ нэрэнүүдэ захигүй
 сүргэн Буряад дайдаар
 сууряатаһан, хүлэг моридой
 табараан мэтээр "адхарһан"
 байна. Эндэ нэн түрүүн
 Дашарабдан Батожабайн,
 Барадий Мунгоновой, Цырен
 Шагжинай, Чимит-Рэгзэн
 Намжиловай нэрэ дурдалтай.
 Тэрэ үедэ Буряад ороной залуу
 бэшэгшэдэй тон хэрэгтэй суглаа
 хураанууд 1947, 1949, 1950, 1952
 онуудта үнгэрэгдэжэ, яһала
 шухала зүйл боложо үгэһэниинь
 арсалгагүй. "Байгалай толон",
 "Свет над Байкалом" гэгдэһэн
 тусхай уран зохёолой
 альманахууд мүндэлжэ, шэнэ
 шэнэ шүлэг, поэмэнүүд, үгүүлэл,
 туужанууд толилогдожэ захалаа
 һааб даа. Тусхай номуудые
 һулагүй барагдан гаргагдажа
 эхилһэн гэшээ.

Энэ найруулагшын бэлиг
 шадабари болоол хоёр арюун
 аршаан булагуудаа эхи татан
 урдажа байдаг юм гэхээр.
 Тэрэмнай юун гэһэнб гэ һаа,
 нэгэдэхээр, манай монгол
 угсаатанай хэтын хэтгээ абажа,
 сахижа, түрээжэ ябаһан нангин
 аман зохёолой дундаршагүй
 баялиг юм. Хоёрдохөөр, Дурна
 болон Үрнэ ороноудай арад
 олоной уран шүлэгтэй оройн

шэмэг зохёолнууд: эдэл буянтай
 аршаан булагуудаһаа Дамба
 Жалсараевай зохёохы ажал
 эхитэй гэжэ тодорхойлмоор.
 Гэхэ зуура энэ нүхэрнай
 хариин олохон орон
 нютагуудаар аяншалһан,
 албанай тусхайта хэрэгээрше
 ябаһан байха. Тэрэнэй үзэһэн,
 хараһан, һонюушархаһан
 Эндэхэг, Солонгос, Монгол,
 Хитад, Чех, Словаки, мүнөө
 болоод байхада, "дүтын хари
 гурэнүүд" гүүлэдэг -
 Прибалтикийн, Дунда Азийн,
 Кавказай ороноудаар, Молдави,
 Украина болон бэшэше газар
 дайдануудаар ябажа, тэндэхи
 нютаг нуганууд тухай буряад
 найруулагшын түрээһэн
 шүлэгүүдэйнь түрнүүдые
 уншажа, бидэнэр, уншагшадыше,
 хужарланабди. Эндэ авторай
 1954 ондо Прибалтикада
 мүндэлүүлжэ, буряад сууга уран
 зохёолшо Чимит
 Цыдендамбаевта зориулжа
 бэшэһэн бадагуудынь наһанда
 ороодхино:

Буруугай бэлшээрингээ
 гараха
 буянгүйбди даа гэн,
 Буряад урдан хэлсэдэг
 бэлэй гү байдалаа?
 Харьш, мүнөө
 аяар хаагуур ябадагаа,
 Хани нүхэдөө хаанш
 олоод байдагаа.
 Буряад хүбүүнэй
 иигэжэ ябахынь харабал,
 Бурхан гэжэ тоолохо һэн
 элинсэг үбгэжөөл.
 Буряад нютагай
 "буруугай бэлшээрин" мүнөө
 Бүхы зүгөөр
 хэмжээгүй ехээр үргэжөөл.
 Ази, Африка түбүүдэй уран
 зохёолшодой харилсаа
 холбооной Россин Комитедэй
 түрүүлэгшэ, тэдэл түбүүдэй олон
 тоото ороноудай һаналаа
 нэгдэлгэһэн Зүблэлтэ гүрэнэй
 комитедэй правленийн гэгшүүн
 байһан дэмбэрэлтэй Дамба
 Жалсараев Африка-Азийн уран
 зохёолшодой зүгһөө Делидэ,
 Алма-Атада, Ташкентда, Бакуда
 болоһон хураалдаануудта
 хабаадаһан золгоо. Үшөө 1973
 ондо Ази, Африка түбүүдэй
 уран зохёолшодой 5-дахи
 конференци дээрэ аяар 69
 гүрэнһөө бууһан айлшадай урда
 "Абай Гэсэр хүбүүн" гэжэ, мэнэ
 һая 1000 жэлэйн ойн баяр
 үргэнөөр тэмдэглэгдэһэн, буряад
 угсаатанайнгаа эпосэй удхаар
 тус хураалдаанай гол элдхэл
 хэжэ, тэрэн "ябууд дундаа"
 (синхронно) англи, испан,
 француз хэлэнүүд дээрэ
 эдэлһэн юм. Одоол ёһоор даа!
 Тиймэ урагшатай, уг
 жаагууртанайнгаа һүлдэ
 жааханааршые һаань, сагаан
 һайхан сэдхэлээрээ дээгүүр
 үргэжэ, хи мориинь үндэрөөр
 хийдхүүлжэрхөөд, агаарай
 онгосоор нютагаа бусажа
 ябахатаад, манай хүбүүн
 "Тэнгэрийн һилүүр" гэжэ ияд
 гэмэхэн томо шүлэг соогоо иимэ
 уянгата аад, гүн гүнзэгы удхатай
 мүннүүдые бодомжолжо
 һууһаниинь лаб ёһотой.

Гэгээн хүхэ дээдэ замбяр
 Гэсэрэй харбаһан годлидол,
 Агуу хурдан самолёт
 Агаар зүһэн зуралзана.
 Байгаалин эзэн хүнэй
 Баатар мэргын гэршэлэн,
 Дуулим сэнхир огторгойе
 Дуугараа шэмлэгэнэ.
 Харууданһандэл элэгэрхэн
 Хабтагай үргэн тэнгэридэ,
 Уран гоёор һилэлһэндэл,
 Угалза мүр гаргана.
 Элинсэг үбгэ эсэгэманай-
 Эдлин талын һээы гэртэ
 Гуламтынгаа хажууда
 Гуниг дуугаа гүнгэнэн,
 Эрын хүсэ дуудаха
 Эбэр номон дээрэ гү,
 Абгайн һайхые нэмээхэ
 Алтан зүүдхэл дээрэ гү,
 Шэнхинэмэ агтаһада гү,
 Шэжэр мүнэн хутагада гү-
 Угалза хээгэй сэгэниие
 Урлан гоёор һилэлжэ
 Тэсэмгэй удаан һуухадаа,
 Тэрэ холын уран хүн
 Байн байн үрхөөрөө
 Баруун гараа һарабшалан,
 Дэгдэһэн утанай хойноһоо
 Дээшэ харан бодолгогожо,
 Олон юумэ ухаандаа
 Оруулдаг байһан ёһотой

Даа...
 "Дамба Жалсараев "хокку",
 "танка" маягууда дүтэрхы
 хоёр, дүрбэн, зургаан, найман
 мүртэй бадагуудтай шүлэгүүдые
 бэшэдэг. Жэшээ болгон, тус
 авторай "Дүрбэн зүгэй, дүрбэн
 сагай дүрбэн-дүрбэн мүнүүд",
 "Годлинууд", "Будамшуугай

абдарһаа" гэгдэһэн нийтэ
 гаршагтай шүлэгүүдһээ
 дээжэнүүдынь та бүгэдын
 һонорто табимар байна.
 Хүсэһэн газартаа хүрэхэ
 гэбэл,
 Унаашаа ехээр бү яаруул,
 Хүнэй хүндэдэ хүртэхэ гэбэл,
 Улаан хэлээе бү яаруул.
 Һайн мориндо
 Муу харгы байдаггүй.
 Һайн хүндэ
 Муу нүхэр байдаггүй.
 ("Дүрбэн зүгэй, дүрбэн сагай
 дүрбэн-дүрбэн мүнүүд").
 -Хэр юумэ мэдээг хүмши,
 Будамшуу?
 Хэлээд үзэл даа энэ бидэндэ:
 Хэмнай сэгсэн бэ, хэмнай
 тэнэг бэ?
 - Хэлэхэб, түрүүн иимэ
 юумэ
 хэгты:
 Бээс сэгсэнби гээд тоолошоод
 бодогты!
 Бэшэниинь - һуугты!
 Будамшууда нэгэ ноён
 Будаи ехээр уурлаа юм ха:
 - Өөрыемни хүндэлхэгүй
 гэбэл,
 Үндэр ехэ тушаалыем
 хүндэлшл!..
 Будамшуу байжа үгэнгүй
 Болохотой харюу үгөө юм
 ха:
 - Хэшээгыт, ганса тушаал-
 Хоохон һандали бэшэ аал?
 Хэдыш гоё һаань, тэрэндэ
 Хэн дохижо байгшаб даа?!
 ("Будамшуугай абдарһаа")
 Илдамхан нэгые
 хараадхибал,
 Инсагаалан харайна- һур
 хархан!
 Инагтаа гэртэе бусаадхибал,
 Инсаглан хёлоино - ай
 бурхан!
 Хэлэхэ багтаа
 Хэлэнь ульгам.
 Хэхэ багтаа
 Мэхэнь ульгам.
 ("Годлинууд")

Дамба Жалсараевай эдэ
 болон бэшэше бүтээнүүдыень
 уншаада садахыса хужарлаад
 байхадаа! уһан жороо буряад
 хэлэмнай, хуруу хухадгүй, болор
 мэтэ тунгалаг уһатай Байгал
 далайдаал, өбөргүй баян, уран
 хурса, ульгам болоһой гэжэ
 хүсэһээ.

Өөрын хүн дүрэ шарай тухай
 хэлэхэ болоо һаа, Дамба Зодбич
 Жалсараев гэгээнманай ямаршые
 үндэр-набтар тушаалнуудтай
 ябахатаа, хэндэше дэмы
 һаахаржа, "биб-биб!" гэжэ бээе
 дээгүүр үргэдэггүй, бардамаар,
 мушхуу мундуугаар
 аашалдаггүй, түбшэн даруу, сэхэ
 сэбэр, һэшхэл баян, эхэ, эсэгһээ
 үршөөгдэһэн буян бурхантай
 хүн байгаа. Эдэнь зохёолнууд
 сооһоонь нэбтэ харагдаад лэ
 орхигшол.

Түлэг наһажаал болобошые,
 Түбшэн даруу байхагүй,
 Ухибүүндэл гэнтэ
 аашалхадам,
 Үбгэд, намаяа хүлисөөрэй!
 Гэмшэхэ газарта энеэжэ,
 Гэмнэхэ сагта үреэжэ,
 Хүнһөөл ондоо байхадам,
 Хүгшэд, намаяа
 хүлисөөрэй!
 ...Ноёрхоошыегүй һаа,
 заримдаа
 Номнохо гэмэрхээ
 һанабални,
 Хүсэлэйм һайнда этигэжэ,
 Хүбүүд, намаяа
 хүлисөөрэй!
 ("Хүлисөөрэй")

Энэ найруулагшын зохёохы
 ажалайнь "нюуцаһуудые"
 аржытар гарган, уншагшад
 олонойнгоо урдахана тобойсо
 табиха, тайлбарилжа үгэхэ
 гэшээ хэлэшэгүй хүнэр байна.
 Юундэб гэхэдэ, уран шүлэгшын
 оюун бэлигэйн үндэр байха
 тума, гүн гүнзэгы бодолнуудынь,
 маяг шадабаринь, сэгсэн
 мартагдашагүй үгүүлэнүүдынь
 тон һонирхолтой.

Тиймэл хадань Дамба
 Зодбичоо долоон арбантайнь
 үнэн зүрхэнһөө амаршалха
 зуураа, хэмжүүргүй гэхээр
 шадабаритай, дэмбэрэл ехэтэй,
 талаан бэлигтэй энэ
 найруулагшадаа түрэл буряад
 уран зохёолойнгоо алтан жасада
 үшөөл олон нангин дуһалнуудаа
 оруулжал байхыень үрэнгүй
 яалайбди.

М.ХАМГУШКЕЕВА.

Буряад Республикын габьяата артист, соёлой габьяата хүдэлмэрилэгшэ, поэт, журналист Зэгбэ Дамбаевич Гомбожабай түрэнхөөр 60 жэлэй ойдо

ЭСЭГЭДЭЭШЬЕ, ЭЖЫДЭЭШЬЕ АДЛИ.

тахяа жэлдэ түрэнэн хүн хэн. Юундэ хоёр жэлээр наһаяа дараһан байгаа гээшэб гэжэ мүнөө гайхадагби. Жаран нэгэнэйнгээ жэл дээрэ мөрдөһон болоно...

Һаяхан Зэгбын шүлэгүүдые дахин уншажа үзөөб. Шүлэгүүдынь өөртэнь адли, халта гунигтайхан, бодолгото болонхойнууд... Илангаяа эхэ хүнэй шэрүүн хуби заяан тухай шүлэгүүд олон. Дайнаа бусаагүй хүүбүүгээ бүхы наһаараа хүлэһэн эхэ тухай бүхэли ехэ поэмэ бии.

Хэзээ нэгэтэ Зэгбэ Гомбожабайн шүлэгөөршье, прозооршье бэшэһэн зохёолнуудые буряад зохёол шэнжэлдэг эрдэмтэд алишье талаһаань хаража, үнэн сэглэлтэ үгэхэ юм бэээ.

Эхэ тухай темэ Зэгбын ханал бодолые үнхэнэй эзэлдэг болоһон байгаа. "Эхэ", "Түһөө" гэхэн шүлэгүүд соогоо поэт эхын темье дайраһан байдаг. Бүри БГПИ-дэ хуража ябахандаа, "Түһөө" гэжэ шүлэг бэшэ, "Эхэ" гэжэ поэмээ эхилһэн юм.

И. С. Хамгужеев, Д.-Н. Доржиев багшанарайнгаа эдэбхитэй хабалгалтайгаар, тэдэнэйнгээ халуун тухаламжаар "Залуу наһан" гэжэ нэрлэгдэһэн гар бэшэмэл журнал гаргадаг байхадаа, ходо сугларжа өөһэдынгөө эрхёолнуудые уншадаг, зүбшэн хэлсэдэг хэмди. Тэрэ үедэ Зэгбын поэмын түрүүшын мүнүүдые зүбшэн хэлсэһэн, эхин хэлэгыень "Залуу наһан" сэтгүүлдэ барлаһан зомди.

Мүнөө уншахадамни, "Эхэ" гэжэ поэмнын удха нилээдгүй үргэн дэлисэтэй болоһон байна. Тиихэдээ поэт олон жэл соо энэ зохёолтоёо носолдоһон байгаа гээшэл даа. Гаршаг доргоо "Лирическэ поэмэ" гэжэ бэшэһэн аад, ягаан бэхээр түрүүшын үгые зуража хаяһан байна.

Эжы аба хоёртол Энхэрдэг амитан хаана байхаб? - гэхэн арадай дуунай мүнүүдые эпиграф болгоһонини баһал гүнзэги удхатай.

Энэхэн хүгшэний нюуриень хэршэһэн уршалаанууд Элижэ хобхорон

Угаагдахаар бэшэ гүнзэги, Харин эдэ Уршалаануудһаа үнгэрһэн жэлнүүд, Хорон дүлэтэ дайн ханагдаад хэрзэги.

Иигэжэ поэмээ эхилээд, уншагшын зүрхэ сэдхээдэ гунигай гашуун амтанай зүйл автор бии болгоодхино. (Энэ поэмыень хожом бултыень барлахадби).

Гушаад онуудай хашаланта сагуудта хамуулжа, бусалтагүй ошоһон эсэгээ үгылэн, эдирхэн Зэгбэ эжынгээ үргэмжөөр хүн боложо, хурьһэтэ дэлхэйгээ багаар гэшхээ. Тиимэл хадаа эхэнэр хүнэй, эхэ хүнэй гуниг, зоболоние ехэ хайнаар ойлгодог байгаа бэээ.

"Түһөө" гэжэ түрүүшынгээ зохёолнуудай нэгэн соо Зэгбын сэдхэлэй үбшэн ехэ хайнаар зураглаатай юм. "Эхэдээ зориулнам" гэжэ гаршаг доронь бэшээтэй

Эсэгын түһөө биил гээшэ ха намда "Эгээл эсэгэдээлиш" гэдэг юм нютагайм хүнүүд. Теэд эсэгэмни ошоо хэмнай гуша гаран ондо. Тэрэ гэнээр үнгэрөөл олон жэлнүүд.

Тиигээд гэрэлдэ нюураа харан, өөрөө эсэгынгээ түһөө бии болгоно. Эсэнги шарайтай эсэгэнь халта харагдахадал гээд, үгы болоһоно. Тиигээд шүлэгөө тон хүлээгдээгүй маягаар дүүргэжэрхинэ:

Арилшаба эсэгэмни, ойрохон зуура бии болоод; Ариухан мүнөөхи ЭХЭМНИЛ хажуудам намтай. Үбдэхэдэмш, унахадамш, хорин жэлдэ тулаад, Үбдэгым сэхэлээш, Хүн болгоош намай. Эсэгэгүйгөөр энэ болоһон бэеым Эсэгын шарайгаар танидаг лэ түгшынхид. Эхымни ашаар эрэ болоһон бэеьем

"Эхэдээл адлиш" гэхэйт нэгэнтэшье, нютагайхид.

Рассказуудайнь, повестуу номууд жараад онуудай т далаад онуудай эхээр хэблэ "Ама сагаан хулгана" гэжэ туужань наһа бараһан хойнон журнада барлагдан гараа һэ. Бэлигтэй хүнэй бэшэһэн зог түрэнэн үритэйнь сасуудай юм. Үнэхөөрөөшье, авторай бодолые эзэлһэн зохёол хүүгэдһээн өөрөгүй үнэтэ ханагдадаг гээшэ.

Зэгбэ Дамбаевич Гомбожабай талаар бэлигтэй хүн хэн. Ба хоолойтой, гоёордуу дуулаха г зураха. Урдаһааш хаража һуу сабшаха зуура гуурһаар зурагыень гаргажархиха. хургулида оронгүй, зураг шудалбал, нилээдгүй бэлиг зурааша ябаха хэн бэээ. Үгы хүгжэмэй хургулида хура хэнһээшье дугуутуй дуушан бо

Гэбэшье бүхы зохёолойн үрдэгүйшье бол, хэдэн зохёолын үлэнхэй. Нютагай буян үйлэдэжэ, номыень зөөри гаргаа һаа, ехэл хэрэг бүтээхэ

Уран зохёолшын бэшэһэн хүүгэдтэй сасуудга гурим дээрэ онсолгоо хэм. Юу сасуулашагүй баялиг хадаа тэжээһэн үри хүүгэд мүн. Зэгбэ хоёрнай хоёр хүүбүүтэй. Ехэн зурааша, эсэгынгээ бэлиг Хоёрдохинь - врач. Бэринүүд байха. Үеын үедэ Зэгбын уг хүүгэд бии!

Зүгөөр Зэгбын уран бэлиг эхитэй байһан юм гү, али эхэл мэдэнгүйб. Юрэдөө, хэнһээнь наань, өөрөгүй, шэг шар бэлигээрээ эсэгэдээл адли һаа эжын хажууда үдэһэн Зэгбэ бэрхээрээ эжыдээл адли хэн Ц. ДОН

ЗЭГБЭ ГОМБОЖАБАЙ мэндэ ябаа һаа, саарһан дээрэ бэшэгдэһэн ёһоороо 60 наһаяа тэмдэглэжэ байха бэлэй. Хайшан гэхэб даа, холборхой энэ юртэмсэдэ мүнхэ наһа хэншье наһалдаггүй. Зүгөөр наһаяа хүсэд эдлэнгүй, хэн нэгэнэйнгээ халишахада, харамтайл байдаг даа.

1950 оной зун, август нарада Улаан-Үдын педучилищида оролгын шалгалта барижа байһанаа үсэгэдээрэйхи шэнги элээр ханадагби. Нютаг нютагһаа сугларһан 16-17-18-тай залуушуул соо Даша-Зэгбэ гэжэ хүүбүн бии байгаа. Алгебраар шалгалтада бэлдэжэ, самбарай ойро обооролдожо байһан хүүбүүд, басагадай дунда мелэй бутаршатар алгебрын жэшээ бодожо байгараа, гэнтэ эгсээр тархья хазайлган, нам тээшэ харажархихадань, нюдэниинь шарабтар, үһэниинь баһал шарабтар, долгитойхон гэжэ анхараа һэм.

Нэгэдэхи курс дүүргээд, зунайнгаа амаралтаһаа бусаад, хоёрдохи курсда маанадаараа хэдхэн үдэр хураад, Зэгбэ эхэ хүүдөөр үбшэлшоо. Тиигэжэ манһаа талһаар, хойто жэлынь хоёрдохи курсда хурахаһаа ерээб. Тиихэдэ үһэнэйн үнгэ тад ондоо - иэс хара болошонхой байгаа хэн.

Сэхыень хэлэбэл, Зэгбэ 1933 ондо -

Шүлэгүүдэйн дэбтэрһээ

ТҮҺӨӨ

Эхэдээ зориулнаб

Эсэгым түһөө биил гээшэ ха намда, "Эгээл эсэгэдээлиш" гэдэг лэ нютагайм хүнүүд. Теэд эсэгэмшье ошоо хэмнай гуша гаран ондо. Тэрэ гэнээр үнгэрөөл олон жэлнүүд. Гэрэлдэ нюураа үсооншье харадаг һаа, энэ үгэшэ Гэтэн шарайгаа харажал һуубаб агаглан, Түгшынхидэйншн хэлэдэгээр дүрсыеш зуранаб ухаандаа. Түһөөлнэб, эсэгэ, шамай хараашьегүй һаа, халаглан. Харажал байнаб - гэрэл соо дүрсэдөө Хайшан лэ гээ һаа, эсэгымни түһөө асархаа, Бодолгото болобоб: үһэмни ханшагһаа юрэдөөл, Бууралтажа захалба, үргэмни нахалтаба хасарһаа. Долгитоһон шэрүүн үһэн доромни мүндэлжэ, Дахинаа, эсэгэмни, шэл сооһоо түрээбэлши. Таамаг ухаангам таагдана дүрсыеш хүндэлжэ, Таалаһайб нэгэ... теэд даншье һаа хололши. Үргэн хара нидхэ доромни габхаряатан, Үргэһөө алдана

ҮХИБҮҮДТЭ ЯАҺАН ДУРАТАЙБИБ

Үхибүүдтэ яаһан дуратай гээшэбиб, Үглөөдэр багша болохо байһандаа гү? Тэдэн ямар хөөрхэнүүд гээшэб, Тэнэг ябахандаа, нимэл хэн ха гүб? Хүйхэр бага хэсүү ябахандаа, Хэнэй сонхо шулуудаа хэнбиб, Хүйтэн түмэртэ хэлээ няхадаа, Хэнэй зориг хэмжээ хэнбиб? Хэнэн "хэрэгэйм" хэмжүүрэй ехэдэ, Хэды альгаи салмаад" буугааб..?

шөгншнни урдаһаам гэтээ:

Хорото дайсаг - дотоодын хэрзэги арьяатан Хардаа хэн байна, мэдээлби мүнөө, мэдээб. Харанааш урдаһаам, эсэгэмни, гэрэл соо, Иимэхэн лэ ябаха хэнш мэндэ байгаа хадаа. Хори гаран жэлэй саана үбэр соош Иргалжа хэбтээ хэн хаб парай нялхадаа. Нимгэн сагаан урихан шарайш хүдэлнэгүй, Нилээд ехэ зобоо, туляа хэбэртэйш. Нэтэрүү шэртэнэб: аманш гүбэд гэжэ хүдэлнэ гү? Үгы. Дуугарнагүй... Дүршнни арилшаба хэтэдээ. Арилшаба эсэгэмни, ойрохон зуура бии болоод. Ариухан мүнөөхи эхэмни хажуудам намтай. Үбдэхэдэмш, унахадамш хорин жэлдэ тулаад, Үбдэгым сэхэлээш, хүн болгоош намай. Эсэгэгүйгөөр энэ болоһон бэеьем Эсэгын шарайгаар танидаг лэ түгшынхид. Эхымни ашаар эрэ болоһон бэеьем "Эхэдээл адлиш" гэхэйт нэгэнтэшье, нютагайхид.

3. Гомбожабай

МИНИ ГАШУУДА

Тэхэрижэл ерэхэн А Тэбэрин абыш даа, Намайгаал дахуула Наадагшал хэмнай Ардаг моримни бол Арадаа намайгаа а Харайгшал бэлэйш Ахамни, ханана гү Ахамни, ахамни, я Ахамнил гэжэ ябаа Хүзүүндэшни абахы Хуурсагыш тэбэри Тэхэрижэ ерэхэн А Тэбэрижэл абахая Намайгаа дахуула Наадагшал хэмнай Хүнүүдэй дунда м Хүдэрхэн бээшни Арынгаал шоройдо Ариухан бээешни Ардаг моримни бол Арадаа намайгаа а Харайгшал бэлэйш Ахамни, ханана гү Алдалжа унаһан а Амидыл мэтэ хүлэ Арын шорой, хүндэ Ахыемни ехээр бу Хүүрэйш хажууда Хүмэрижэл эльгээ Хүйтэн хүхэ шорой Хүнэй бэе хүдэл

Эхнинийн 5-най, 6-най

ИН ДАЙСАД
ажалай урагшагай болхожо, наад татаха той ангиин дайсадай гэхэдэ: Намжилай дааг габжа, Найдан габжа, Хумбаа дааг габжа, Хумбаа дааг габжа

дайсадай Намжилай дааг габжа, Найдан габжа, Хумбаа дааг габжа

Хумбаа дааг габжа, Найдан габжа, Хумбаа дааг габжа

Хумбаа дааг габжа, Найдан габжа, Хумбаа дааг габжа

Хумбаа дааг габжа, Найдан габжа, Хумбаа дааг габжа

Хумбаа дааг габжа, Найдан габжа, Хумбаа дааг габжа

Хумбаа дааг габжа, Найдан габжа, Хумбаа дааг габжа

Хумбаа дааг габжа, Найдан габжа, Хумбаа дааг габжа

Хумбаа дааг габжа, Найдан габжа, Хумбаа дааг габжа

үзэгдэнэ. Найдан Галинда Дэлэг даабари үгэнэ: "Ши, Галин, энээхэн муухай шүдхэрые буруу харуулна. Зүгөөр шарха гаргажа болохогүй! Бүтэн табьяа хаданни шамайе сэхэ барижа үгэхэбди".
Хорото бүлгэмэй гэшүүд бүгэдэ шэнэ совет байдалай тогтоходо, урдань эзэлжэ байхан засагаа, эдлэжэ байхан

гэхээр далан солхооб үгөөгүй наашни, энэ доро ошоод, шамайе ГПУ-да мэдүүлхэмни. Дураа мэдэ!"
Тэдэнэй ахалагша Намжилай Дэлэг совхозой нан баригша наамагар Нимгэрые мэхэлжэ, кассын таба мянган түхэрит абаад, бэшэ нүхэдөө хаяад; унтахан хотуу Галиниие орхёод, ганса бэээ абарха

эршэмтэй тэмсэл ябахан байна. Бодото байдалгаа абтахан нимэ ангиин тэмсэл "Брынзын санха" соохи сүжедэй нууринь гээшэ. Ажабайдалай бодото баримта дээрэ нуурижуулан зохёогдонон тула энэ зохёолой сюжет тон үнэмшэмөөр, реалис удхатай болонхой.
Сюжет бөлүүлэгдэхэдэ, хоёр талын дүрэнүүдэй

врач Ёндон хоёр колхозойнгоо шэнэ үүлтэрэй симментал тугалнуудые зунай үдэр найхашаан хаража байна. Колхозой ажалай юрэнхы дээрээ найн ябажа, шэнэ хубилаалтануудай фермэдэ боложо байные харуулна.
Зохёолой үйлэ эршэмтэй хүгжэнэ. Ангиин тэмсэлэй эршэдэжэ байхангаа тэрэ дуудыдана, дайсад довтолго хэжэ эхилнэ. Гамаа басаганай нана бараха үеэр үнээд олоороо шэргэнэ. Гомбо хүндөөр гэмтэжэ, больницада ороно. Должон Балжаа хоёр хиналтада абтана - гэхэ мэтээр зохёолой сүжедэй үйлэ эршэдэжэ эхилнэ. Үйлын тон кульминация хадаа аймагай партийна комитедэй бюро дээрэхи зүблөөн болоно, эндэ дайсад бүгэдэ элишэлэгдэнэ. Удаань дайсадай бүлэг хандаржа, тэдэниие толгойлогшо Дэлэг баригдана.

Толилогдоогүй шэнжэлгэнүүдхэ

Ц. ДОН (ЦЫДЕНЖАБ ДОНДУБОН) (1905-1938)

баялигаа алданадаа хоролхоон зон. Намжилай Дэлэг - урдань старшина ябахан зэргэгэй ноён; сүлэлгэнөө бусажа ерэнэн Няндаг габжа - лама ябахан, нэрээ хубилгажа, хуурмаг саарнаар сүлэлгэнөө ходоорон хүн; Найдан Галин - баянай хүбүүн, архинша, хаарташа; Хумбаа Дагба - мүн лэ баянай хүбүүн, арга мэхээр колхоздо шурган оронон.

бодолтой тэрвэдэнэ. Хэды тийгэбэшье, "уур соо хээд нюдэхэдэ оногдохогүй, ухан соо хаяад дарахада шэнгэхэгүй" хүн гээшэб гэжэ хэды ехээр бэээ найрхабэшье, хүүдэй хүүдэ Дэлэг хуулида баригдана.

харисаагаар бүридэнэ: нэгэ талаһаа, колхознигууд, илангаяа залуу эдэбхитэн, аймагай хүтэлбэрлэгшэд, нүгөө талаһаа, булаг ангиин дайсад - бэээ нюуһан хуушанай ноёд, баяд, ламанарай үлэгдэлүүд.

Эдэ дайсад нүхэсэжэ, хэды ехэнэгэдэбэшье, бэхи бүхэ бүлэг бэшэ. Баригдаха болоходоо, хэниинь хэншье гэншэгүй, хэдэн зүг тээшэе бугарна, бээ бээдээ оролсожо, хэрэлдээн боложо эхилнэ. Энэ арсалдааниинь Няндаг габжын паспортынгаа хэрэгээр аймагта баригдахада, Гомбо алагдаагүй байшаба гэжэ дуулахаһаа хойшо бүри тургэдэнэ. Галин гэдэгынь хооһон болотороо архидаад, Дэлэгтэ ерэжэ, архиин мүнгэ эрихэдэе, нюдэ нюургүй салшана: "Тээсгэн аймагай тагнуушаниие алуулха болоходоо, намайе сэхэ барижа үгэхэб гэжэ зананан, хэлэһэнээ ханана бээшн. Мүнөө минии ээлжээн болоо. Хэрбээ энэ

ПОВЕСТИИИ СЮЖЕТ
Ц. Доной зохёолнууд, юрэнхы дээрээ, ангиин шанга тэмсэл зураглаһан байдаг. "Брынзын санха" гэжэ повесть мүн лэ ангиин хатуу тэмсэл харуулан зохёол гэжэ гол дүрэнүүдынь ажаглахадаа элирүүлхээр.
Повестиин сүжедэй ябаса, хүгжэлтэ ангиин тэмсэлэй ябасатай нягта холбоотойгоор зохёогдонхой. Манай орон дотор хорёод оной хүүл ба гушаад оной эхиндэ хаа хаанагүй, тэрэ тоодо буряад нютагуудташье, эрид шанга ангиин тэмсэл болоһон байгаа: нюдарган этэгээдүүдые усадхажа, колхозууд тогтобо, тийхэдэнь хуушанай баяшуулай "түгсэгүүд", тэдэниие дагашад хамтын ажалда шурган орожо, доторхоонь хүүдхэл ушаруулахадань, тэдэнтэй

Зохёолой сүжедэй хүгжэлтэ хоёр түсэбөөр зураатай. Колхозой юрэнхы байдалай ехэ зураг: эндэ хамтын ажалай лаб бата харгыгаар хүгжэжэ байһанайнь зураг үзэгдэнэ. Хоёрдохи зурагынь - ангиин дайсадай тэмсэл харуулалга. Энэ хоёр талатай зураг зохёолой эхинһээ дэлгэдэжэ гарана. Түрүүн фермын шэнэ болбосон байдалай зураг үзэнбди, удаань энэ байдалай түлэг дээрэ ондоо зураг - январь харын 13 - най үдэшэ залуу комсомол Гамаа басаган хоротой брынзэһээ боложо наһа барашана. Саашадаа энэ хоёрдохи зурагай үргэлжэлэл, тэрээнһээ хабагша үйлэнүүд зохёолой сүжет соо ехэнхи нуури эзэлнэ. Повестиин түгсэхэл мүн лэ колхозой юрэнхы байдалай зурагаар дүүрэнэ: фермые даагша Должон, хая ерэнэн ветеринарна

Ажабайдалай бодото баримта дээрэ (колхозуудай хүгжэжэ байһан, ангиин дайсадай эрид тэмсэжэ илаһан) нуурижуулан зохёогдонхой сюжет хэн ха даа "Брынзын санхын" сюжет тон үнэмшэмөөр, реалис сюжет болонхой.
"Брынзын санха" гэжэ зохёолой сүжет шэнжэлхэдэ, энэ зохёолой роман боложо гүйсөөгүй, повесть байһаниинь эли. Колхозой юрэнхы байдалай зурагууд сүжедэй үйлэдэ үргэнөөр оролсоногүй, гансал энэ удаа шанартай фон боложо үгэнэ. Тийхэдэе сюжет соо Гамаа басаганай наһа баралга, үнээдэй дэлэнгэй хабалга - эдэ хоёр нэгэ унги хабагшатай үйлэнүүд гол нуури эзэлнэ. Энэ ганса үйлэ үйлэдэһшэдые элирүүлэлгэ тухай зохёол болоходоо, ажабайдал үргэндэлисетэйгээр зураглаһан роман болонгой.

Ц.А. ДУГАРНИМАЕВ, хэлэ бэшгэй эрдэмэй доктор. (Х. Рызенова-Дугарнимаева толилуулба).

Хэд тухай үгэ ТАГДАШАГҮЙ ЭДИР АНАМНАЙ

Харин Цыденэй миничини дээдэ бургуулида оробоб гэжэ ябахадань, нүхэрөө амаршалжа, баярынь үнхэнэ зүрхэлһөө хубаа даа наа забди. Классаймнай эдэбхитэд, ашшениньшье хэжэ шадаха, хатарха, волейбол, баскетбол бэрхээр наадаха, санаар холжорхо Мариша, Жаргалма, Ринчима басагаднай айл бүлэ боложо түбхинэһөөр үлһинэй. "Хуушанай айлууд" гэжэ тэдэнээ наадалдагбди.
Дуратай хэрэг, дуратай ажал - хүнэй жаргалые бүридүүлдэг гол хубинь гэсэдэг. Бургуулиин ябахадань, Дугарниингаа оёһон, нэхэн хубсалаа үмдөөд эрхэдэнь, бидэ, басагад, атаархадаг хэн хабди. Багаһаа уран гартай энэ нүхэр басагаднай өөрынгөө дуратай мэргэжэлээр мүнөө ажаллажа байнхай. Багшанарай институт дүүргэһэнэйнгээудаа 1-дхи лицейдэ хүдэлжэ байһан Бальжимамнай, Шэтын медицинститут дүүргэһэн Аюамнай мүн лэ сүг хүдэлжэ байһан нүхэдэйнгөө дунда хүндэтэй болонхой.
Мүнөө үедэ гүрэн түрэ доторнай боложо байгаа үйлэ хэрэгүүдманай классые дүүргэгшэдые дайрангүй гараагүй. ОМОН-до алба хэдэг Серёжотой үнхэнэй харалсаагүй байжа, эндэ наа уулзахадаа, удаахан хоёрэлдэбэбди. Үнэгэрэгшэ үбэл ОМОН-ой нэгэ бүлэгэй бүридэлдэ Серёжа Чечняда нара шахуу байгаа. "Дайн лэ хадаа дайн" гэжэ тэрэм хөөрөө хэн. Паядаа бала тишшэнь эльгээхэ нураг суу бин гэжэ Серёжын хэлэхэдэ, энэ хэндэшье хэрэггүй дай үүдхэгшэдые буудалдаанай газар руу өөһэдэсь лэ эльгээдэг байб гэжэ наажа байгаа хэм.
...Эдир наһаншье үнэгэржэ, өөртөө энэ-тэрэ тобилол хэхэ саг тулажа ерэбэ. Энэ болотороо "залуудана гэшэ ха" гээд, алдуу эндүүндэһинэй хүлсэгдэдэг наа, харин мүнөө хэндэшьеб бэшэ, өөртөө найдаха, алхам бүхэнөө шүүмжэлжэ үзэхэ, өөртөө эрилтэ ехэтэйгээр хандаха болонбди. Эхэ, ээсгынгээ, классайнгаа хүтэлбэрлэгшэ Доржсена Нина Саидаконнагайнгаа, бусадшье багшанарайнгаа нэрынь гутаахагүйбди гэжэ хананаб.
Дундуур классуудта басагад, хүбүүд хоорондоо ехэнхидэе эбгүй байхаяа хананад гэшэ. Харин манай класс анхалһаа эбтэй хэн. Паял болотор булта уулзажа, бэе бэе тухайгаа хуу мэдэжэ байгша хэмди. Пүүлэйл үедэ эдэ уулзалтануудаймнай үсөөн болоһонинь голхоролтой.
Гэбэшье эдир наһан, бургуули, сүг нураһан нүхэд тухай дурдалта хүн бүхэнэй досоо үндэг гэшэ ааб даа. Панаа амар тэрэ хаһын эб нэгэдэлэй мэдэрэл плангаа... Тиймэһээ саашадаа сүг нураһан нүхэдөөрөө хаа-яашье нааль уулзажа, хэрэгтэй болоболонь, бэе бээдэ туһалжа, бэе бээе дүнгэжэ ябахадби гэжэ найданаб. Зарим сагта үетэн нүхэдэй туһаламжа, дэмжэлтэ, нүхэдэй эгилэл найдабарн дутадаг ха юм.

Харин Цыденэй миничини дээдэ бургуулида оробоб гэжэ ябахадань, нүхэрөө амаршалжа, баярынь үнхэнэ зүрхэлһөө хубаа даа наа забди. Классаймнай эдэбхитэд, ашшениньшье хэжэ шадаха, хатарха, волейбол, баскетбол бэрхээр наадаха, санаар холжорхо Мариша, Жаргалма, Ринчима басагаднай айл бүлэ боложо түбхинэһөөр үлһинэй. "Хуушанай айлууд" гэжэ тэдэнээ наадалдагбди.
Дуратай хэрэг, дуратай ажал - хүнэй жаргалые бүридүүлдэг гол хубинь гэсэдэг. Бургуулиин ябахадань, Дугарниингаа оёһон, нэхэн хубсалаа үмдөөд эрхэдэнь, бидэ, басагад, атаархадаг хэн хабди. Багаһаа уран гартай энэ нүхэр басагаднай өөрынгөө дуратай мэргэжэлээр мүнөө ажаллажа байнхай. Багшанарай институт дүүргэһэнэйнгээудаа 1-дхи лицейдэ хүдэлжэ байһан Бальжимамнай, Шэтын медицинститут дүүргэһэн Аюамнай мүн лэ сүг хүдэлжэ байһан нүхэдэйнгөө дунда хүндэтэй болонхой.
Мүнөө үедэ гүрэн түрэ доторнай боложо байгаа үйлэ хэрэгүүдманай классые дүүргэгшэдые дайрангүй гараагүй. ОМОН-до алба хэдэг Серёжотой үнхэнэй харалсаагүй байжа, эндэ наа уулзахадаа, удаахан хоёрэлдэбэбди. Үнэгэрэгшэ үбэл ОМОН-ой нэгэ бүлэгэй бүридэлдэ Серёжа Чечняда нара шахуу байгаа. "Дайн лэ хадаа дайн" гэжэ тэрэм хөөрөө хэн. Паядаа бала тишшэнь эльгээхэ нураг суу бин гэжэ Серёжын хэлэхэдэ, энэ хэндэшье хэрэггүй дай үүдхэгшэдые буудалдаанай газар руу өөһэдэсь лэ эльгээдэг байб гэжэ наажа байгаа хэм.
...Эдир наһаншье үнэгэржэ, өөртөө энэ-тэрэ тобилол хэхэ саг тулажа ерэбэ. Энэ болотороо "залуудана гэшэ ха" гээд, алдуу эндүүндэһинэй хүлсэгдэдэг наа, харин мүнөө хэндэшьеб бэшэ, өөртөө найдаха, алхам бүхэнөө шүүмжэлжэ үзэхэ, өөртөө эрилтэ ехэтэйгээр хандаха болонбди. Эхэ, ээсгынгээ, классайнгаа хүтэлбэрлэгшэ Доржсена Нина Саидаконнагайнгаа, бусадшье багшанарайнгаа нэрынь гутаахагүйбди гэжэ хананаб.
Дундуур классуудта басагад, хүбүүд хоорондоо ехэнхидэе эбгүй байхаяа хананад гэшэ. Харин манай класс анхалһаа эбтэй хэн. Паял болотор булта уулзажа, бэе бэе тухайгаа хуу мэдэжэ байгша хэмди. Пүүлэйл үедэ эдэ уулзалтануудаймнай үсөөн болоһонинь голхоролтой.
Гэбэшье эдир наһан, бургуули, сүг нураһан нүхэд тухай дурдалта хүн бүхэнэй досоо үндэг гэшэ ааб даа. Панаа амар тэрэ хаһын эб нэгэдэлэй мэдэрэл плангаа... Тиймэһээ саашадаа сүг нураһан нүхэдөөрөө хаа-яашье нааль уулзажа, хэрэгтэй болоболонь, бэе бээдэ туһалжа, бэе бээе дүнгэжэ ябахадби гэжэ найданаб. Зарим сагта үетэн нүхэдэй туһаламжа, дэмжэлтэ, нүхэдэй эгилэл найдабарн дутадаг ха юм.

БУРЯТМЯСОПРОМ" гэжэ нээмэл тухэлэй акционернэ бүлгэм хүн зоной олоороо ажаһуудаг нууринуудта магазинуудые нээнэ. Энэ акционернэ бүлгэмэй мяха-консервын зүйлүүдые худалдааг магазинууд локомотив-вагон заһабарилгын, авиационно заводуудай худалбарилгадэй нууринуудта хүдэлдэг. Акционернэ бүлгэмэй шэнэ б-дахн магазин лаяхан Бабушкинай нэрэмжэтэ гудамжада нээгдэбэ. Эдэ магазинуудта худалдагдадаг мяханай, колбасатай зүйлүүд, консервэнүүд бусад магазинуудайһаа зарим тэдэ үнэгүй байдагаараа хүн зондо найшаагдадаг.
-Мүнөөнэй хүндэ хүшэр сагта үргэн олонитын, илангаяа бага салн хүлэтэй, пенсионернүүдэй аша туһые найнаар хангахын тула худалдаандаа гаргахадаа эдэ хоолой үнэ сангүүдые шадаал наа, доошлуулахые оролдоходэ, - гэжэ б-дахн магазинни даагша Н. А. Чужакнина хөөрэнэ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ /зүүн гарһаа/ шэнэ магазиннай наймаалагша Варвара Николоевна Канболоцкая, Инна Владимировна Чулина. Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

Т. ЦЫРЕНОВА.

XVII жаранай модон хүхэгшэн гахай жэл
(1995-1996 он)

ҮБЭЛЭЙ ТҮРҮҮ УЛААГШАН ГАХАЙ НАРА

Буряад литэ	19	20	21	22	23	24	25
Европын литэ	11	12	13	14	15	16	17
Гараг	Дабба	Мягмар	Лягба	Лүрбэ	Баасан	Бимба	Нима
Нэрэ	Һара	Марс	Меркури	Юпитер	Солдон	Сатурн	Наран
Үдэр	понед.	вторник	среда	четверг	пятница	суббота	воскр.
Үнэ	улаан	улаагшан	шара	шарагшан	сагаан	сагаагшан	хара
Үдэр	хулгана	үхэр	бар	туулай	луу	могой	морин
Мэнгэ	7улаан	бсагаан	5шара	4ногоон	3хүхэ	2хара	1сагаан
Һуудал	гал	шорой	түмэр	огторгой	уһан	уула	модон

Гарагай 2-го хуушанай 19
(декабриин 11).

Улаан хулгана, 7улаан мэнгын, галда хуудалтай үдэр. Энэ үдэр үүдэ гаргаха, юумэ худалдаха, нялхануудыг эмшэлхэ, хяһа гаргаха, зүүдхэл зүүхэ, бурханда мүргэхэ, зальбарха, Наранда, нарада, Газарта мүргэхэ, бурханай шэрээдэ мандал табиha, амгалан байдалай түлөө буян хэхэ, наһа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, хубсаһа эсхэхэ, эм найруулха, замда ябаха, хөшөг даллага абаха, лусуудта үргэл үргэхэ, дасан (дуган), мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдыг бүтээхэ мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Гэбшэ шэнэ хубсаһа үмдэхэ, хэрэглэл газашань гаргаха, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, үхэр худалдаха, ондоо нюотаг руу нүүхэ, хээрэ ажал хэхэ, мал үүсэхэ, үхибүү үргэхэ абаха, эблэрхэ, хэлсээ хэхэ, бэри буулгаха, ном оршуулха, мяха нараха, тоһо хайлуулха мэтын үйлэнүүдтэ муу. Энэ үдэр хүнэй үһэ абал, хайн нүхэртэй ханилха.

Гарагай 3-да хуушанай 20
(декабриин 12).

Улаагшан үхэр, 6 сагаан мэнгын, шоройдо хуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, даллага абаха, аршаанаар угааха, нүгэлөө наманшалха, нүүхэ, газартай нүхэ бүлгэхэ, модо зоохо, тангаригаа болгоулха, эльбэ дараха, үхэр худалдаха, худалдажа абаха, хутага, бусад зэбсэг дархалха, модоор юумэ бүтээхэ, эдеэ, хубсаһа олохо, худалдаа наймаа эрхилхэ, андалдаа хэхэ, үгэлгэ үгэхэ, эдэй тэнгэри тахиha, бурханай шэрээдэ мандал табиha, наһа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, дайсание ба ада шүдхэр дараха мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Зүгөөр замда ябаха, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, хари газар руу нүүхэ, гэрхээ үнэтэй сэнтэй юумэ гаргажа, хүндэ үгэхэ, хээрэ ажал хэхэ, хээрэ нүхэ малтаха, гэрэй һуури табиha, юумэ бузарлаха, үзэн ядалга үүсхэхэ мэтыг тэбшээтэй. Энэ үдэр хүнэй үһэ абаа һаа, үлэсхэлэн байдал төхөөдөхө.

Гарагай 4-дэ хуушанай 21
(декабриин 13).

Шара бар, 5 шара мэнгын, түмэртэ хуудалтай үдэр. Дасан (дуган) бодхоохо, шэнэлхэ, арамнайла, наһанай хүсэ

арьбажуулха, эм найруулха, уһан заһал хэхэ, угаал үйлэдэхэ, бэри буулгаха, бүлэдөө хэшэг даллага абаха, түрэл садан болосохо, худалдаа наймаа үүсхэхэ, зурхай шудалха, дайсадай үйлыг сараха, абаһанаа бусааха, городто хэрэг бүтээхэ, мал үүсэхэ, модо сабшаха, тангаригаа болгоулха, агнаха, ном оршуулха мэтын үйлэнүүдтэ хайн гэнэ. Гэхэ зуура газар зөөлэрүүлхэ, үхибүү хүлдэ оруулха, багашуулыг гэрхээ гаргаад, ондоо тээшэнь эльгээхэ, нүүхэ үйлэнүүдыг сээрлэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абал, үбшэн хүрэхэ.

Гарагай 5-да хуушанай 22
(декабриин 14).

Шарагшан туулай, 4 ногоон мэнгын, огторгойдо хуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, тэнгэри сахиха, гүрэм уншуулха, эльбэ сараха, ехэ хүниг бараалхаха, буян үйлэдэхэ, эм найруулха, найман луста мүргэхэ, үргэл үргэхэ, шуһа ханаха, мал адууһага онсо хайнаар харууһалха, үзэг, зурхай шудалха, бурханай ном үзэхэ, шэнэ гэр бариха, тангариг абалсан, нүхэд болохо, эһээбэри табиha, юумэ урьһаар абаха, буян хэшэг арьбажуулгын даллага абаха мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Гэбшэ замда ябаха, нүүхэ, шэнэ газарта бууса түхээрхэ, бэри буулгаха, хубсаһа эсхэхэ, наһа барагшын хэрэг үйлэдэхэ, шулуу шорой хүдэлгэхэ, модо отолхо, хурим хэхэ, шууялдаха, үймэлдэхэ, үбшэ аргалжа эхилхэ, дасанай (дуганай) һуури табиha, һэыгэр бүрихэ, худалдаа наймаа хэхэ, бага үхибүүдыг гэрхээ гаргаад, ондоо тээшэнь эльгээхэ мэтыг сээрлэхээр. Энэ үдэр хүнэй үһэ абал, эдеэ ундан, эд бараан элбэгээр олдохо.

Гарагай 6-да хуушанай 23
(декабриин 15).

Сагаан луу, 3 хүхэ мэнгын, уһанда хуудалтай үдэр. Номой сахиусанда мүргэхэ, тахиha, үргэл үргэхэ, эм найруулха, замда гараха, дасан дуган, мүргэл шүтээнэй бусад зүйлнүүдыг арамнайла, городто хэрэг эрхилхэ, даллага абаха, бурханда мүргэхэ, эд бараа, үхэр худалдажа абаха, наһа утадхалгын ном уншуулха, үри зээлиг бусааха, дайсание, ада шүдхэр номгодохо, хараал зайлуулха,

лусуудта үргэл үргэхэ, хии бараа сараха, түмэрөөр уранай зүйл бүтээхэ мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Зүгөөр бэрин хэрэг бүтээхэ, ехэ гол мүрэнниг гаталха, загана бариха, тангариг абаха, һубаг малтаха, онгосо, хала дархалха, модон тээрмэ, хүүргэ бариха, шуһа ханаха, төөнэхэ, наһа барагшыг хүдөөлхэ, хүниг зобоохо, гажарха, нүүхэ мэтын үйлэнүүдтэ муу. Энэ үдэр хүнэй үһэ абал, эд бараан, эдеэн, ундан олдохо.

Гарагай 7-до хуушанай 24
(декабриин 16).

Сагаагшан могой, 2 хара мэнгын, хада уулада хуудалтай үдэр. Энэ үдэрнай дашаниматтай (үлзы хутагтай), маша хайн үдэр байна. Илангага бурханда мүргэхэ, тахиha, дасанай (дуганай), субаргын һуури табиha, бариха, наһа утадхалгын хэрэг бүтээхэ, лусуудта үргэл үргэхэ, үбшэ аргаха, лун абаха, ада шүдхэр, зайлуулха, хараал сараха, мори, сар һургаха, нүүхэ, гаһай табиha, шэрдэг бүрихэ, бэри буулгаха, тангариг абалсан нүхэд болохо, эд бараа, үхэр худалдажа абаха мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Зүгөөр энэ үдэр хүнэй үһэ абаагүй һаа, дээрэ.

Гарагай 1-дэ хуушанай 25
(декабриин 17). Хаңдаманарай үдэр.

Хара морин, 1 сагаан мэнгын, модондо хуудалтай үдэр. Бурханда мүргэхэ, зальбарха, ном номнохо, буян үйлэдэхэ, эм найруулха, ном уншуулха, гүйсөөхэ, дуган нэхэхэ, сэргэ бурхан, ном арамнайла, түрэ хурим хэхэ, хубсаһа эсхэхэ, нүхэ малтаха, хээрэ ажал хэхэ, үзэг шудалха, юумэ худалдаха, худалдажа абаха, аршаанаар угааха, лусуудта үргэл үргэхэ, тэнгэридэ мүргэхэ, тахиha, шэмэг зүүдхэл зүүхэ, модо һуулгаха мэтын үйлэнүүдтэ хайн. Гэхэ зуура үхибүү хүлдэ оруулха, бага хүүгэдыг гэрхээ гаргаад, ондоо тээшэнь эльгээхэ, шэрдэг бүрихэ, мори худалдаха, худалдажа абаха, наһа барагшыг хүдөөлхэ, нүүхэ, шэнэ газарта бууса түхээрхэ, шуһа ханаха, малгай, хубсаһа эсхэхэ мэтыг сээрлэхэ гэнэ. Энэ үдэр хүнэй үһэ абал, нюдэнэй хараа муудаха.

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар
Гыргешкиновэй дурасхаалда зорюула
мүрьсөөн

НЮТАГ
ЗОНОЙНЬ
ДЭМЖЭЛГЭЭР

Түнхэнэй үзэсхэлэн байгааи эндэ ерэнэн хүн бүхэнэй зүрхэ сэдхэхэдэ хайхан мэдэрэл түрүүлдэг. Энэ баян дэлгэр дайдаһаа бэлиг талаантай олон зон гараһан, урашуулын, бүхэшүүдын нютаг нугага, Буряад ороноо суурхуулан юм. Буряадай түрүүшын мэргэжэлтэ композитор Дандар Аюшеев, дуушад Цырен Хоборков, Вера Лыденнова, уран зурааша Чингис Шенхоров, уран дархан, поэт Элбэг Манзаров, олон шүлэгшэд, уран зохёолшод, эрдэмтэд эндэ тоонтогой.

Түнхэнэй эрхим хүбүүдэй нэгэн, аймагай эрдэм һуралсалай хэрэгыг хүгжөөлгэдэ горитой хубитага оруулһан Сергей Данзанович Гыргешкинов мэндэ ябаа һаа, 47 наһатай байха һэн. Гэнтэн аюудад орожо, эртэ наһа бараһан энэ хүн газар дээрэ өөрын мур сараа гаргаһан, зонот ханаа сэдхэхэдэ хайхан дурасхаал үлөөһэн юм.

Сергей Данзанович Гыргешкинов 1948 ондо Түнхэнэй аймагай Хуурай-һубаг нютагта түрэн байгаа. Далайн-сэргэй флото алба хэһэнэй һүүлээр А. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институтта һураа. Хэрэнэй дунда һургуулин директорэй орлогшоор, Шэхын найман жэлэй, удаан Горхоной дунда һургуулин директорээр хүдэлөө. 1981-1984 онуудта Түнхэнэй совхозой парткомой секретаряар ажаллаа. 1984 ондо аймагай эрдэм һуралсалай таһагыг даагшаар томилогдоод, һуралсал-хүмүүжүүлгын хэрэгыг улам эдэбхижүүлхэ, аша үрэтэй болгохо талаар хэһээл оролдогто гаргаһан байна. Эрхим ажалынгаа түлөө "России Федерациин габьяата багша" гэнэн хүндэтэ нэрэ зэргэдэ хүртөө бэлэй.

Физкультура болон спорт хүгжөөлгэдэ тэрэ онсо анхарал халдууладаг һэн. Хүүгэдэй болон эдиршүүдэй спортын һургуулин, спортын секцинуудыг сар үргэлжэ дэмжэдэг, элдэб мүрьсөөнүүдтэ хабаадаһандыг туһалдаг байгаа.

Түнхэнэй дайдаа хэр уһаа бүхэшүүдыг хүндэлдэг, тэдээн тухай үлгэр домогуудыг хөөрдэг бэлэй. Жэһэнь, Лугарай Намсарай, Гэргэнэй Руммой, Баалханай Доомошко тухай домогуудыг мүнөө хүртэр хэлсэдэг. Иймэ баян түүхэтэй дайдаа бэрхэ барилдаашадай олоор урган гараһанын гайхаагүй. 1962 ондо "Восточные Саяны" колхозой залуу зоотехник Нима Ивахинов Галба һууринда Буряад орон дотор түрүүшын хүдөөгэй барилдаанай секци байгуулан намтартай. Нима Сосоровичой эхи табиһан барилдаанай һургуулин шабинар соһоо спортын 23 мастер, уласхоорондын классай 1 мастер, греко-римскэ барилдаагаар 3 мастер, самбо барилдаагаар 4 мастер, Россин Федерациин 6 габьяата тренер, национальна категориин 5 судья, республикын физическэ культурын габьяата 5 хүдэлмэриэлгит урган гараа һэн.

Түнхэнэй барилдаашадай шэнэ залуу үетэн ургажа байһай. Толгойн дунда һургуулида хүдэлдэг эрчим тренер Суьрен-Доржо Будаевтай, аймагай ДЮСШ-гай директор Александр Новосельцевэй шабинар олохон мүрьсөөнүүдтэ шалгаржа, республика соогоо мэдээжэ болонхой.

Аймагай захиргаанай, Россин Федерациин габьяата тренер В. М. Сыдеевэй үүсхэлээр, нютагай зонот халуун дэмжэлгээр С. Д. Гыргешкиновэй дурасхаалда зориулагдаһан дүрэ буляалдалгын

барилдаагаар мүрьсөөн Хэрэн Горхоной дунда һургуулин директорын хуурам спортзал соһоо һургуулин директорын Майоров ходоһоо айлашдыг халуун хангаха, мүрьсөөнэй гурим журам сахихыг хайнаар эмхидхэхэ.

Мүрьсөө нээлдэ еһолоддо аймагай гулваагай орлогшо Н. хабаадажа, эдир спорт амжалта хүсөөд, Гыргешкиновэй гэр миллион түхэригэй туһаламжа барюуд зохёолой "Хэнгэргэ" ансамблинхид дуулаа "Хэнгэргэ" хүтэлбэрилэгшэ, Ажа Тугай орденго Иринчиновна Банде Гыргешкиновэй бай Иймэ бэрхэ шабиг омогорходоого тэрэ мүрьсөөнэй ахам РСФСР-эй габьяата Ивахинвай хүтэлэ республикын 9 аймаг тойроһоо, Эрхүүгэй ерэнэн 135 эдир ба хабаа турһанан мүрьсөөндэ илашды Андрей Шахтамаев, Баатар Ангаев (Толто), Шенхоров (Толто), Фомкин (Толто), Цырендоржиев (Зэд), Гыргенов (Толто), Шажитаров (Зэд), Дугаров (Толто), Эрдэ (Толто).

"Мүрьсөөнэй барилдаашан" гэжэ Толгойн дунда һургуули Баяр Гыргенов тусх хүртэбэ. Эрхим аргаар хэрүүлһанай түлөө барилдаашан Чингис илаалта туйлаха хүсэл байһанай түлөө Арсен (Улаан-Үдэ) гэгшэ мун шанда хүртөө. Мүрьсөө судья Алексей Цыренов (СДЮШОР), эрчим Александр Степанов (Толто) урманшуулагдаа.

Спонсорнууд Заалуушуулай хэрэгүүд түрэнэй комитеттэ һуралсалай министр аймагай захиргаанда, "Саяны" ОКХ-да, Ж. нэрэмжэтэ кооператив "Аршаан" курортны за тэндэхи хоёр коллективтэ, "Гурлам" үсмэй предриятида, сетнүүдэй коллектив Гыргешкиновэй гэр сэдхэхэй халуун баяр хүргэбэ.

Энэ мүрьсөөн хоёр нэгэ удаа үнэргэгдэжэ хараалагдана.

А.Ц. Мүрьсөөн

ЗУРАГ ДЭЭРЭЙ: Гыргешкинов.

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правитель

<p>Редакторай орлогшо С.Д. РИНЧИНОВ.</p> <p>РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИЖИГОВ Б-М Ж. (харюусалгата секретарь), НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., ПИШТАЕВ В. П. (хэблэлэй директор), ЦЫРЕНДОРЖИЕВ Б. (редактор), САМБЯЮВА Т.В.</p>	<p>Манай адрес:</p> <p>670000, Улаан-Үдэ, Каландаришвиллин үйлсэ, 23, "Буряад үнэн" газетын редакци.</p>	<p>Газетэ хэблэлэй 2 хууданан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэжэг 4327. Хэблэлдэ тушаагдаһан сар 17.00.</p>	<p>Буряад Республикын республиканскэ типографидэ газетэ хэблэгдэ. Директорайн телефон: 2-40-45. Б-0079-дэхи номертойгоор бүридхэ. абганхай. Заказ №232.</p>
--	--	--	---

Редакциин телефонууд: редакторай - 2-50-96, приёмнын - 2-54-54, редакторай орлогшонорой - 2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретариин - 2-50-52, секретарицай - 2-60-91, ташигтын-политическэ - 2-55-97 (даагшан), 2-61-35, 2-56-23, социальн-экономическэ - 2-64-36 (даагшан), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соёлой, эрдэмэй болон һургуулинуудай (даагшан), 2-57-63, олоһингын хүдэлмэрин ба мэдээлэлэй - 2-54-93, (даагшан), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын - 32-67-81; корректорнүүдэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-66-76. корреспондентнүүд: Агинскда - 3-42-19; Закаменскда - 30-61. "Бурятия" хэблэлэй телефонууд: директор - 2-49-94, бухгалтери - 2-23-67, вахта - 2-67-95, 2-67-05.